

Partnerský přístup ve výchově dětí v současné rodině

Bc. Marta Vlachynská

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marta Vlachynská**
Osobní číslo: **H160369**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Partnerský přístup ve výchově dětí v současné rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, edukace, hranic, svobody a respektu ve výchově dětí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich doporučení a zhodnocení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CLOUD, Henry a John Sims TOWNSEND. Hranice: hranice a děti: proč ve vztahu k dětem budovat hranice? 2. vydání. Praha: Návrat domů, Hranice, 2016. ISBN 978-80-7255-352-5.

DINKMEYER, Don C. a Gary D. MC KAY. Step: efektivní výchova krok za krokem: [program, který vám pomůže lépe rozumět svým dětem, vychovávat je k odpovědnosti, správně komunikovat, řešit konflikty]. Praha: Portál, 1996. Příručka pro rodiče. ISBN 80-85282-92-5.

GROSS-LOH, Christine. Parenting without borders: surprising lessons parents around the world can teach us. New Yourk: Avery, 2013. ISBN 9781583334553.

KOPŘIVA, Pavel a kol. Respektovat a být respektován. 3. vydání. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2012. ISBN 978-80-904030-0-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. 7. vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

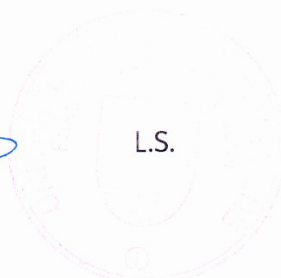
1. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 9.4.2018

.....*Vladyška*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřene zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou rodičovských přístupů ve výchově dětí v současné rodině. Teoretická část pojednává o rodině a porovnává charakteristiku rodiny v minulosti a v současnosti. Ústředním tématem je partnerský přístup v rodině. Je zde rozebírána důležitost komunikace a spolupráce mezi rodiči a dětmi. Dále vymezuje pojmy jako vzájemný respekt, tolerance, úcta a důstojnost mezi rodiči a dětmi. Závěr teoretické části objasňuje nastavení hranic ve výchově dětí, důvody nežádoucího chování dětí, používání odměn a trestů ve výchově a důslednost rodičů ve výchově. V rámci empirické části bylo pomocí kvantitativního výzkumu zjišťováno, jaké výchovné přístupy zaujímají současní rodiče ve výchově dětí. Cílem bylo zjistit, jaký konkrétní výchovný přístup rodiče preferují, zda partnerský, či mocenský. Data jsou zpracována pomocí dotazníkového šetření. V závěru práce je provedena analýza a interpretace dat z uskutečněného výzkumu.

Klíčová slova: rodina, dítě, respektující výchova, svoboda, hranice

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the issue of parental approaches in the education of children in the family nowadays. The theoretical part deals with the family and compares the characteristics of the family in the past and present. The central theme is a partner approach in the family. It discusses the importance of communication and cooperation between parents and children. It further defines concepts as mutual respect, tolerance, respect and dignity between parents and children. The conclusion of the theoretical part explains the setting of the boundaries in the upbringing of children, the reasons for undesired behavior of children, the use of rewards and punishments in education and the consistency of parents in education. Within the practical part, quantitative research has investigated the educational attitudes of parents in the education of children these days. The aim was to find out what parenting approach parents preferred, whether as a partner or using power. The data is processed by means of a questionnaire survey. At the end of the thesis the analysis and interpretation of the data from the performed research is carried out.

Keywords: family, child, respecting education, freedom, borders

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Mgr. Jakobovi Hladíkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup při zpracování diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat Fakultě humanitních studií Tomáše Bati ve Zlíně za poskytnutí odborných znalostí a dovedností v oboru Sociální pedagogika. Mé poděkování patří také všem respondentům, kteří byli ochotni podílet se na dotazníkovém šetření. Zároveň bych chtěla velmi poděkovat mému partnerovi a celé rodině, že mě po celou dobu studia podporovali.

Motto

„Naše mládež miluje přepych. Nemá správné chování. Neuznává autority a nemá úctu před stáří. Děti odmlouvají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.“

Sókratés, klasický řecký filozof – (469 - 399 př. n. l.)

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 RODINA V MINULOSTI.....	13
1.2 RODINA V SOUČASNOSTI.....	17
1.3 FUNKCE RODINY.....	19
1.4 VÝCHOVNÉ CÍLE A STYLY V RODINĚ.....	20
2 PARTNERSKÝ PŘÍSTUP V RODINĚ	22
2.1 PARTNERSKÝ PŘÍSTUP JAKO JEDEN Z PRINCIPŮ MARIE MONTESSORI.....	23
2.2 PARTNERSKÝ PŘÍSTUP X MOCENSKÝ PŘÍSTUP.....	24
2.3 SPOLUPRÁCE MEZI RODINY A DĚTMI.....	26
2.4 KOMUNIKACE MEZI RODIČI A DĚTMI.....	27
2.5 LÁSKA, ÚCTA A DŮSTOJNOST V RODINĚ.....	31
3 HRANICE A PRAVIDLA VE VÝCHOVĚ DĚTÍ	33
3.1 PRINCIPY A PRAVIDLA HRANIC VE VÝCHOVĚ.....	34
3.2 NEŽÁDOUCÍ CHOVÁNÍ DĚTÍ.....	35
3.3 OBDOBÍ VZDORU.....	36
3.4 AUTORITATIVNÍ A ASERTIVNÍ JEDNÁNÍ RODIČŮ.....	38
3.5 ODMĚNY A TRESTY.....	39
3.6 DŮSLEDNOST RODIČŮ VE VÝCHOVĚ.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 REALIZACE VÝZKUMU	42
4.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	42
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	42
4.3 VÝZKUMNÝ CÍL.....	42
4.4 METODA SBĚRU DAT A ZPRACOVÁNÍ DAT.....	43
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	44
4.6 POPIS METODY A ANALÝZY DAT.....	44
5 VÝSLEDKY	45
5.1 ANALÝZA SOCIODEMOGRAFICKÝCH ÚDAJŮ.....	45
5.2 INTERPRETACE DOTAZNÍKU A NÁZORY RODIČŮ NA VÝCHOVU.....	48
5.2.1 Analýza dotazníku pro zjišťování rodičovských přístupů.....	48
5.2.1.1 Spolupráce mezi rodiči a dětmi.....	49
5.2.1.2 Komunikace mezi rodiči a dětmi.....	50
5.2.1.3 Výchovné přístupy rodičů.....	53
5.2.1.4 Odměny a tresty ve výchově.....	56
5.2.2 Analýza dotazníku nastavení svobody a hranic ve výchově.....	57
5.2.2.1 Svoboda a respekt ve výchově dětí.....	57
5.2.2.2 Hranice a pravidla ve výchově dětí.....	58
5.3 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DISKUZE.....	63
ZÁVĚR	66

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	71
SEZNAM TABULEK.....	72
SEZNAM GRAFŮ	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Zamyslíme-li se nad pojmem rodina, je nutné podotknout, že prošla od samotného počátku značným vývojem. Nicméně v každém období představovala a představuje rodina pro dítě významnou instituci, v níž se uskutečňuje morální a sociální vývoj dítěte. Jedinec se prostřednictvím rodiny zapojuje do společnosti, osvojuje si vztahy a integruje se. V současné době se můžeme setkat rovněž s tím, že funkce rodiny jsou určitým způsobem narušeny. Setkáváme se s neúplnými rodinami, s rodinami, kde se vyskytuje nepříznivá ekonomická situace, jsou narušeny vztahy mezi jednotlivými členy rodiny a mohou být ohroženy základní potřeby jedince. Je velmi podstatné, jaký přístup jednotliví členové v rodině zaujmají a jaký způsob komunikace v rodině převažuje. Už od narození dítě intenzivně vnímá prostředí, ve kterém vyrůstá. Funguje-li mezi rodiči harmonie a partnerský přístup, je dítě vychovááno s pocitem bezpečí a lásky. Může se zdát, že navázat partnerský přístup mezi rodiči a dětmi není tak úplně možné, jelikož pro dítě by měl být rodič hlavní autoritou, kterou je potřeba respektovat. Nicméně spolupráce mezi rodiči a dětmi je možným, ba dokonce velmi zásadním prvkem, aby rodina mohla zdravě fungovat.

Musím podotknout, že téma rodina je mi značně blízké, jelikož jsem vyrostla ve velké rodině, a kolem mě se pohybuje mnoho dětí, neteří a synovců. Rovněž jsem měla možnost setkat se s dětmi i v mé profesní dráze. Pracovala jsem jako vychovatelka s dětmi ve školní družině, a tudíž výchovné přístupy k dětem a obecně téma rodina mi není cizí. Proto jsem se rozhodla věnovat tomuto tématu ve své diplomové práci. Jak již bylo uvedeno výše, na přístupy v rodině se zaměřuje tato diplomová práce. Hlavní cíl celé práce byl zaměřen na porovnání partnerského přístupu s mocenským a úsilí o zjištění, jaký přístup rodiče ve výchově svých dětí preferují.

Teoretická část pojednává o rodině, porovnává partnerský přístup s mocenským přístupem a nastiňuje důležitost nastavení pravidel a hranic v rodině. Rodina se v průběhu let i po staletí změnila a prošla různými procesy. Tato práce porovnává rodinu v minulosti a současnou moderní rodinu. Rovněž je důležité zmínit základní funkce a cíle rodiny. Aby mohla rodina dobře fungovat, je důležité dodržovat efektivní způsoby komunikace. Komunikace mezi rodiči a dětmi je další součástí teoretické části. Je zapotřebí zmínit rovněž používání odměn a trestů jako výchovný prostředek a jejich pozitivní, či negativní dopad. Teoretickou část uzavírá důslednost rodičů ve výchově, kterou nelze opomenout, jelikož důslednost rodičů ve výchově dětí by neměla chybět.

Empirická část přináší zjištění, jak funguje výchova dětí v současné rodině. Záměrem práce je zjistit, jakým způsobem a do jaké míry rodiče preferují partnerský přístup ve výchově svých dětí a porovnání partnerského přístupu s mocenským přístupem. Empirická část se dále zaměřuje na to, jakým způsobem a do jaké míry rodiče nastavují svým dětem hranice a do jaké míry jim ponechají svobodu. Může se zdát, že současné děti mají dostatek svobody a tudíž je tato oblast velmi aktuální. Považuji za přínosné zjistit, zda jsou rodiče opravdu tak benevolentní, jak je dle veřejného mínění známo, nebo zda dovedou rodiče nastavit tolik potřebná pravidla, aby rodina fungovala. Prostřednictvím analýzy výchovných přístupů můžeme přijít na určité nedostatky ve výchově dětí a zjistit, co změnit, aby byla zajištěna co nejlépe výchova dětí a funkce rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Mnoho profesí, jako je sociální pracovník, který pracuje s rodinou, lékař, učitel, politik, poradce, soudce, terapeut, či dobrovolník si pokládají otázku: „Co vlastně znamená rodina?“ Existuje vůbec konkrétní definování rodiny? Jsou někteří odborníci, kteří tvrdí, že přesná a konkrétní definice neexistuje. V heterogenním prostředí totiž neexistuje jeden všeobecný model rodiny a proměnlivost společnosti se následovně odráží v proměnlivosti typu rodinného soužití, jež se může významně lišit očekáváním, prioritami funkcí, strukturou, uspořádáním moci, naplněním rolí, atd. Ostatní odborníci uvádějí, že přesné a konkrétní definování rodiny je neodvratné jako základ pro systematické a určité opatření sociálně-politického významu, jenž se prolíná do rodinné politiky. (Gabura, 2012, s. 25)

Při studiu odborné literatury týkající se rodiny, narazíme na mnoho definování rodiny a není jednoduché zvolit jeden pojem, jenž by ji výslovně formuloval v její variabilitě a univerzálnosti. Můžeme si dohledat mnoho pojmů rodiny, administrativní, právní, ideologické, politické a další. Nejznámější definicí, na kterou neměly vliv ani politicky měnící se režimy, je definice „rodina je základní buňka (jednotka, přirozená skupina) společnosti,“ jenž je zakotvená rovněž v legislativě. (Gabura, 2012, s. 25)

Špaňhelová (2010, s. 11) vystihuje Hartlovu rodinu z psychologického pohledu jako společenství lidí, kteří jsou spojeni manželstvím, nebo pokrevními vztahy, zodpovědností a jejímž smyslem je pomáhat si navzájem.

Dříve byla rodina chápána jako skupina osob, jež žila pod jednou střechou, spravovala společný majetek, byla podřízena jedné autoritě, respektovala stanovení pravidel a utvářela společnou výrobní jednotku. V závislosti na této formulaci můžeme uvažovat, že etymologický dosah pojmu rodina byl odvozený od pojmu rod. (Gabura, 2012, s. 25)

Langmeier (cit. Špaňhelová, 2010, s. 11) poukazuje na fakt, že rodina je biopsychosociální skupina, jejímž základem je pár odlišného pohlaví, mezi nimiž nevznikly pokrevní svazky a z jejich dětí.

Ze sociologického hlediska a literatury je rodina vzorem morfostatické instituce. Je určitým zobrazením zařízení, jehož hlavním záměrem je vytyčit soukromý prostor, jenž je stínný vůči vířícímu a neuspořádanému veřejnému světu. Rodinná instituce střeží své členy,

její podoba i uspořádání zůstávají stálé. Nicméně v dalším rozvoji není nijak překáženo. Rodina svou stabilitou dynamiky napomáhá ve společenském systému zabránit chaosu a ztroskotání. (Možný, 2002, s. 13)

Již před sto lety pojednával Durkheim o manželské rodině a kladl důraz na významnost rodinného vztahu mezi manželi. Obvykle je rodina pojímána jako heterosexuální manželství. Z toho důvodu mnohdy dochází k záměně pojmu manželství a rodina. Propojení těchto pojmů může znamenat rozpor, jelikož například úmrtím jednoho z partnerů zaniká manželství, ovšem rodina nezaniká. V některých zdrojích je pojem rodina vysvětlen pouze skrze rodičovství. Jedním z typů definice rodiny je poměrně neohraničený pojem vysvětlený jako prostor na výchovu dětí. V ostatních definicích můžeme pro změnu narazit na prolínání partnerského a rodičovského vztahu, jež v nejlepším případě minimalizuje diskriminaci a selektivnost. (Gabura, 2012, s. 29)

Při definování pojmu rodina se někteří odborníci dostali do rozporu s charakterizováním bezdětné rodiny. Mnozí autoři totiž nepovažují rodinu, ve které nejsou děti za rodinu. Například Možný (1999) považuje rodinu až tehdy, když se bezdětným manželům narodí dítě. Ostatní autoři se s touto problematikou vypořádali spojením slova párová rodina. Jako párová rodina je považováno propojení dvou lidí, jež tvoří spojení určité intenzity a trvanlivosti. Ze zahraničních zdrojů můžeme leckdy narazit v případě bezdětného páru na termín manželská rodina. (Gabura, 2012, s. 30)

Jak je možné vypořádat, pojetím rodiny se věnuje mnoho autorů z různých oblastí. Všichni se ovšem shodnout v názoru, že rodina je velmi důležitá, jelikož představuje nezapustitelnou roli na celkový vývoj dítěte při utváření osobnosti. Významná je jak pro jedince, tak pro celou společnost.

1.1 Rodina v minulosti

Po dobu svého rozvoje podstoupila rodina určité změny a ubírala se různými směry. Na základě tohoto rozvoje došlo ke změnám ve vnitřním uspořádání a složení, organizaci, poslání a náplni konkrétních členů rodiny. V prvních vývojových stádiích znázorňovala rodina rodové society. Kořenem slova rodina je pojem rod. V rodovém svazku byl majetek pro všechny společný, děti se vychovávaly společně a monogamní svazek nebyl považován za základ rodiny. V rodu byl vždy dosazen jeden z vůdců, na základě priorit týkajících se funkčnosti a zachování rodu v přítomnosti, či směřující do budoucnosti. V takovém společenství

byla významná moudrost a rozhodovala rada starších. V oblasti týkající se zachování potomstva měly privilegium ženy (matriarchát). Společensví, kde bylo podstatné přežit, chránili muži v produktivním věku. (Gabura, 2012, s. 15)

Dle sociologického hlediska nastávala domněnka, že v předmoderním období dominovaly v západní Evropě rodiny rozšířeného typu. Nicméně následující novější průzkumy prokázaly, že původní přesvědčení nebylo zcela správné a již dlouhou dobu se objevují rodiny nukleární. Rodiny byly zajisté již před začátkem moderní doby v průměru větší, než dnes, ovšem rozdíly nejsou tak výrazné, jak je tomu mnohdy tradováno. Řekněme, že v Anglii od 17. do 19. století žilo v domácnosti průměrně 4,75 osob. V současné době dosahuje ve Velké Británii průměr členů domácnosti 3,04 osob. Ve starších datech je ovšem zahrnuto i domácí služebnictvo a tudíž rozdíl ve velikosti rodiny není ve skutečnosti tolik velký. Podstatnější role rozšířené rodiny byla zaznamenána ve východní Evropě a v Asii. (Giddens, 1999, s. 157)

Ve spojitosti se vznikem státu došlo k výraznému oslabení ochranné funkce rodiny. Stát se ujal některých funkcí rodiny, postupně je začal přebírat a došlo rovněž k oslabení rodinných vazeb. Na základě těchto změn se rodina častokrát stávala pouze formální společenskou jednotkou, jež uspokojovala základní potřeby společnosti. (Gabura, 2012, s. 15)

Před nástupem moderní doby měly děti povinnost mnohdy už od sedmi či osmi let pracovat a pomáhat rodičům na poli. Dětem, kterým nebylo umožněno zastoupit práci po rodičích, odcházely z domova a to již v mladém věku, aby se vyučily nějakému řemeslu, či pracovaly v jiné domácnosti. Po odloučení a odchodu z domova se děti s rodiči příliš neselekávaly. I přes vysokou rozvodovost, jež je v současnosti zaznamenána můžeme konstatovat, že rodinné svazky měly ještě kratší trvání, než v moderní době. Rovněž byla zaznamenána vyšší úmrtnost všech věkových kategorií. Ze začátku moderní doby byla zaznamenána úmrtnost více jak čtvrtiny dětí do jednoho roku. Při porodu častokrát umíraly i ženy. Úmrtí dítěte či některého z rodičů mohlo směřovat k celkovému rozpadu rodiny. (Giddens, 1999, s. 157)

Tak jako byla rodina pro jedince určitou mírou opory a jistoty, tak byla i pro vědce při výkumu společenské evoluce stabilním prvkem. Již dlouhodobě si mohl být sociální teoretik v oblasti rodiny jistý, že se v základním uspořádání a ve svém fungování v současném postavení nevzniká přílišná diference od toho, jak byla znázorněna na začátku naší civilizace. Do jisté míry může mít sociální teoretik za to, že uspořádání rodiny a její fungování zůstává neměnné třeba i po další století dynamické evoluce moderní society.

Charakter moci, charakter osídlení, charakter rozdílnosti, charakter práce – to vše a mnoho dalšího procházelo převratem a bylo možné předpokládat další změny. Nicméně otec, matka a děti tvořily rodinu, jež ztvárňovala a nadále ztvárňuje nenápadný ovšem podstatný, ustálený prvek, který poskytuje společnosti záruku koherence a buduje hráz anomii v proudu nekompromisním změn. V sociologii převládal tento názor po celé devatenácté století a rovněž taky v první polovině dvacátého století. Určité zpochybnění se mohlo vyskytnout pouze u těch jedinců, kteří litovali rozpadu tradičních societ; přesto i ti ovšem vnímali tento zánik spíše v rozpadu rodinného soužití nižších vrstev společnosti. (Možný, 2006, s. 14-15)

Dle Sullerotové (cit. Kraus, 2014, s. 119) se ve Švédsku ke konci čtyřicátých let dvacátého století vyskytuje nová forma rodiny, která se následně rozšiřovala do celé Evropy. Evropská rodina tak zažívá určitou formu „obrození.“ Je vyzpozorováno, že v tomto období se značným způsobem zvyšuje počet uzavřených sňatků a do manželství vstupují mladí lidé. Manželství tak nabývá vzácnou hodnotu. Zároveň se zvyšují požadavky manželů. Vyskytuje se mnoho oblastí, ve kterých si musí manželé rozumět, a tím je oblast citová, sexuální, intelektuální a finanční. Dále by si měli rozumět ve výchově dětí a při chodu v domácnosti. Česká rodina je poznamenána postupným uvolňováním rozvodovosti. Lze rovněž vypozaovat vyšší nárůst porodnosti. Po letech 1950 je zaznamenána vyšší ekonomická aktivita žen.

V Československu dochází k zavedení finančních pobídek, a to pro mladé rodiny přináší značný převrat. Na základě politické a ekonomické situace byla rodina pojímána jako zásadní oblast seberealizace. Zároveň postupuje proces emancipace, dochází k uzavírání sňatků v nízkém věku, je nastolena relativně liberální rozvodová legislativa, nedostačující vzdělávání v sexuální oblasti, to vše směřovalo k nárůstu rozvodovosti. V dalších letech postavení a důležitost rodiny zeslabuje úsilí sociálně orientovaných institucí přebírat alespoň určitou část tradiční funkce rodiny a zajistit občany v případě stáří, nemoci, nezaměstnanosti a větším způsobem zasahovat rovněž do procesu výchovy. Hlavní složkou ve společnosti dle Sullerotové již není rodina, ale jednotlivec. (Kraus, 2014, s. 220)

Ivo Možný (převzato a upraveno in Možný, 2006, s. 17) v tabulce *1.1 Základní etapy ve vývoji lidské rodiny* poukazuje na přehled vývoje lidské rodiny od samotného počátku lidské párové rodiny, až po druhou polovinu dvacátého století.

Tabulka 1. Základní etapy ve vývoji lidské rodiny

Tabulka 1.1. Základní etapy ve vývoji lidské rodiny

Počátky lidské párové rodiny.	Milion let před naším letopočtem?	Silná sexuální vazba heterosexuálních párů doprovázená spoluprací ve výchově dětí. Je nutná zejména po dlouhé období nedospělosti a závislosti u člověka ve srovnání s ostatními živočišnými druhy.
Složité příbuzenské systémy v kmenových společnostech; vznik tabu incestu?	8 000 let před naším letopočtem?	Rozšířené příbuzenské sítě se složitými pravidly ekonomickými a snubních výměn uvnitř i mezi příbuzenskými velkorodinami. Některé příbuzenské systémy jsou matrimoniální a/nebo matrilokální, ale většina je zřejmě patrimoniální, vyskytují se ovšem i jiné formy. Rodové struktury jsou totožné a celou nadindividuální sociální organizací.
Vynořují se nepřibuzenské systémy sociální organizace. Úpadek složitých systémů výměn a počátek vzestupu patrimoniální domácnosti.	Asi 3 000 před naším letopočtem v Mezopotámii a Egyptě; asi 600 let před n.l. v Řecku a v Číně.	Vznik prvních států jako sociálních organizací nad rodinnými sítěmi. Upadají kmenové rodové systémy a jsou nahrazovány patrimoniálními domácnostmi, jimž vládou muži, kteří drží ve svých rukou vlastnictví domácnosti, do které patří služebnictvo a všichni v domě, často i čeleď ozbrojená k ochraně domácnosti.
Vzestup byrokratického státu a kapitalistické ekonomiky. Vynořuje se domácí soukromí.	Sedmnácté a osmnácté století, n. l. v západní Evropě a severní Americe.	Domácnost přestává být zároveň místem zaměstnání a její obranu přejímá obec a stát. Moc patriarchální hlavy domácnosti upadá. Vynořuje se nukleární rodina jako ideální typ s mužem, který rodinu ekonomicky a sociálně zajišťuje, a ženou, která se stará o domácnost. Na místo rodičů sjednávaných manželství nastupuje individualizovaný sňatkový trh.
Diverzifikace způsobu párování domácností. Tendence k rovnoprávné pozici ženy a muže při vyjednávání o vztahu a rodině.	Druhá polovina dvacátého století v bohatých průmyslových společnostech.	Různorodost rodinných forem. Vzestup rozvodovosti a opakovaných manželství, všeobecná zaměstnanost žen a hluboké změny v mužské a ženské sociální roli. Vzestup nesezdaných soužití před, po i místo manželství. Vynořuje se singles jako významná sociální skupina a stav.

Pramen: Collins, 1985

1.2 Rodina v současnosti

Z pohledu kolektivu slovenských autorů Višňovský; Hroncová (2010) byl do roku 1990 nastaven určitý normativní systém, jako například povinnost jedince mít práci a zodpovědnost rodičů za plnění školní docházky u svých dětí. Znenadání se vyskytuje nezaměstnanost, jež má vliv na stabilitu rodin, má rovněž vliv na demografickou situaci a nepřímo ovlivňuje rozvrácení rodin. Postupem času nastává odklon od tradic v tom smyslu, že se zvyšuje počet žen, které chtějí být matkami, ale nemají zájem o manželství, či nemají zájem ani o partnera. Obtížná volba při založení rodiny se stává především pro mladé ženy. Pro tyto ženy vyvstává často otázka typu: Co umístit na první místo? Jak zajistit propojení profesní kariéry a zároveň založení fungující rodiny s dětmi. (cit. podle Kraus, 2014, s. 127)

Je možné vést diskuzi o tom, zda se rodina ocitla v krizi, nicméně po řadu posledních dvaceti let, bylo zaregistrováno v souvislosti s přeměnou celé společnosti mnoho změn, jaké nebyly zaznamenány za celá předchozí desetiletí. (Kraus, 2014, s. 122)

Současná rodina je sice doposud monogamní, ovšem jedná se o určitou sériovou monogamii, při které má jedinec během života více partnerů. V těchto případech se nejedná o manžely, ale jsou nazýváni partnery, a to představuje značnou změnu. Kromě toho je zaznamenáno rozšíření životního stylu být „singl“. Velké množství mladých jedinců považuje rodinu jako omezení na osobní svobodě. Na významu ztrácí rovněž tradiční pouto rodiny. Generace si čím dál méně předává polnosti, louky, rodinné firmy, apod. (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 39)

V současné rodině můžeme pozorovat značné proměny oproti minulosti. Špaňhelová (2010, s. 11) vymezuje současné aspekty rodiny projevující se určitými znaky. Jako první zaznamenává nárůst zaměstnanosti žen i mužů. V práci tráví rodiče mnohem více času, než tomu bylo dříve. Dále zaznamenává nárůst vzdělanosti žen. Rozdíly mezi ženskou a mužskou rolí nejsou již tak pevně vymezeny. Děti tráví s rodiči méně času a určitou část odpovědnosti přebírají prarodiče, či někdo druhý. Rodina dříve zajišťovala mnoho činností, které v dnešní době zajišťují například školy, školní družiny, jesle, aj. Rodiny rovněž v současné době nežijí ve vzájemné pospolitosti, společně s prarodiči, a tudíž dochází k omezení více-generačních vztahů. Děti nemají příležitost pozorovat, jak se rodiče starají o své rodiče a pokud mají s těmito vztahy zkušenosti, tak často pouze v omezené míře. Nadále je vypořádáno přesídlování obyvatelstva z venkova do měst či satelitních městeček. Velký technický pokrok (internet, skype, facebook, atd.) má za následek omezení mezilidských vztahů

a vznik komunikačních bariér. Je důležité rovněž připomenout snížení vlivu náboženství, jež může mít za následek eventuální pokles morálky.

Všeobecně lze konstatovat, že s přelomem 21. století jsme se v podmínkách západní Evropy velmi dobře vyrovnali s tlakem přírody, jež trval statisíce let. Dá se říct, že máme nebývale příhodné podmínky pro život, který nám rozevívá nadějný prostor. Nicméně hodnota života a vzájemných vztahů tomu u převážné většiny lidí neodpovídá. Prozatím nedovedeme vytěžít ze získaného potenciálu. Za úspěchy doplácíme například civilizačními chorobami. Ke zkáze nás vedou naše nevhodné zvyky, jako je například nedostatek pohybu, konzumace většího množství potravin, velká míra stresu a touha mít všeho co nejvíce. (Herman, 2014, s. 102)

Jak již bylo zmíněno výše, dá se říct, že před očima se nám rozkládá instituce rodiny. Děti se v současné rodině musí vyrovnávat se skutečností, že zásadní těžiště života se přesouvá mimo rodinu. Tento systém trvá přibližně padesát, až šedesát let. Výchova dětí neprobíhá pouze doma, nýbrž převážná část výchovy je v institucích jako jsou jesle, mateřské školy, základní školy, apod. Ve velkých městech můžeme narazit i na školky, kde tráví děti celý týden včetně nocí a rodiče si své potomky berou pouze na víkendy. Jeden z hlavních důvodů, proč děti pobývají mimo rodinu, je ekonomický nátlak na matky, jež musejí pracovat a podílet se na finančním zajištění rodiny. Na základě těchto skutečností je následně dítě zanedbáváno a citově strádá. Dětem je ze strany rodičů zapotřebí poskytnout láskyplnou péči, aby jim poté nechybělo pohlazení, něha a důvěra k okolnímu světu. Oproti tomu existují rodiče, jež chtějí dítě až nepřiměřeným způsobem ochraňovat a zajistit mu maximálně možné pohodlí. Dítě má pak pocit, že může mít všechno a nemusí vyvinout žádné úsilí. Tyto skutečnosti směřují k tomu, že děti opouští schopnost radovat se i z maličkostí. (Herman, 2014, s. 102-103)

Na základě technického pokroku se ve velké míře rozšířily různé možnosti zábavy, jako je návštěva kina, hudba, kluby, restaurace, zájmové kroužky, cestování a sport. Tyto zmíněné aktivity přesunují zábavu mimo rodinu. Zároveň dochází ke změně od aktivní zábavy k pasivní formě zábavy. Často lidé nehrají divadlo, ale sledují filmy. Před zhruba padesáti lety neexistovala televize a lidé se více setkávali a povídali si. Dnes je v každé domácnosti mnohdy i více jak jedna televize a rodiny ji mají puštěnou celý den. Zajímavým zjištěním je rovněž skutečnost, že současné děti nevidí své rodiče fyzicky pracovat. Dříve měli rodiče polnosti, sadili zeleninu, ovoce a pracovali v lese. V současnosti se nepotřebujeme starat o domácí zvířata, abychom dostali mléko, či vejce a některé děti ani netuší, že

například mléko pochází od krávy, jelikož krávu nikdy neviděly. Rodiče pracují v dnešní době jiným a novým způsobem. Živí se například tím, že komunikují se zákazníky, píšou na papír, do počítače a vykonávají mnoho dalších abstraktních činností. Zároveň je na současnou rodinu vyvíjen silný tlak na pracovní výkon v zaměstnání, na školní výsledky dětí a celkově se zvyšuje životní styl a tempo. Některé rodiny na základě těchto skutečností selhávají a stávají se dysfunkčními. (Herman, 2014, s. 103-104)

Jak bylo možné vyzorovat z předešlých kapitol, rodina prochází změnou od samotného prvopočátku a bude se určitým způsobem přetvářet i nadále. Transformace přináší mnohá pozitiva i negativa. Nadále ale zůstává stabilním prvkem každého jedince. Neměli bychom zapomenout na její zásadní význam a usilovat o co možná nejlepší fungování rodiny.

1.3 Funkce rodiny

Rodina představuje pro jedince i společnost významnou instituci, jež plní mnoho důležitých funkcí. Ve vztahu k rodině jsou funkce rodiny ukazatelem směru, spolupráce a spolužití skupiny, která se skládá z jednotlivých členů rodiny. Způsob fungování a komunikace jsou napohled patrné jevy, jež vytváří součást fungování rodiny. V historické souvislosti se funkce rodiny mění. Hlavním posláním současné rodiny je zajištění vhodného prostředí a nejpříznivějších podmínek na uspokojení potřeb celé rodiny a jejich členů. (Gabura, 2012, s. 77)

Ve vztahu k sociální psychologii platí dle Špaňhelové (2010, s. 12) tyto základní funkce rodiny:

Biologicko-reprodukční – rodiče mají hlavní poslání a tím je plodit potomstvo.

Ekonomicko-zabezpečovací – rodina zabezpečuje děti po ekonomické stránce do té míry, jak je to pro ni možné. Tato funkce by nikdy neměla předčít funkci emocionální. Pro správný vývoj dítěte je to z psychologického pohledu velmi podstatné.

Emocionální – tato funkce představuje emoční zabezpečení dítěte. Rodiče mají s dítětem sdílet jeho pocity a napomáhat mu je vyjadřovat. Dítě by mělo cítit dostatek lásky a jistoty se stanovenými mantinely. Některá tato omezení se v průběhu vývoje dítěte a jeho let posouvají. Je zřejmé, že některé věci nemůže například ve 3 letech, ale v 7 letech je mu to již dovoleno. Nicméně například lhaní jako mantinel zůstává.

Socializačně-výchovná - tato funkce má zabezpečit jistotu dětí v prostředí, ve kterém se nacházejí. Rodiče by měli své děti vychovávat k tomu, aby si dovedly odůvodnit různé jevy, se kterými se v životě setkají, dokázaly se připravit na fungování mezi ostatními dětmi a ve společnosti dalších dospělých jedinců.

1.4 Výchovné cíle a styly v rodině

Všichni chceme pro naše děti jistě to nejlepší, ovšem co to přesně znamená? Robert LeVine, významný harvardský antropolog uvádí, že rodiče, po celém světě zastávají tři cíle při výchově svých dětí. Prvním cílem je přežití a zdraví, kdy rodiče usilují o to, aby jejich děti zůstaly naživu. Pro ty, kteří žijí ve společnosti, kde si mohou být vědomi toho, že jsou schopni splnit nejzákladnější potřeby dětí, je druhým univerzálním cílem vychovat děti, které budou mít základní dovednosti týkající se ekonomického zajištění v dospělosti. A posledním cílem je sebe-maximalizace, tedy zvyšování sociálních kompetencí dítěte, jež je obdařeno kulturními hodnotami. Tyto hodnoty jsou považovány za důležité, jelikož prostřednictvím těchto hodnot budou jedinci úspěšní v soudobé společnosti. (Gross - Loh, 2013)

Zásadním faktorem ovlivňující životní styl dětí je přístup a jednání rodičů vůči dětem a k sobě navzájem. Rodiče mohou být důslední a jednat autoritativně, být tolerantní a jednat demokraticky, či eventuálně mohou být nedůslední a pohybovat se mezi různými přístupy a způsoby výchovy. Rovněž tak mohou být rodiče při výchově ve vzájemné shodě, či v rozporu. (Dinkmeyer, McKay, 1996, s. 33)

Výchovný styl je dle Čábalové (2011, s. 54) vymezen na základě osobnostních vlastností a získaných zkušeností vychovatele. Rovněž je vymezen na základě společensko-historických podmínek, jak ekonomických, tak kulturních, až po uznávané tradice, jež má konkrétní země, aktuální doba, rodina, škola, a mnoho dalšího.

Dvořáková a kolektiv autorů (2015, s. 37-38) vymezují styly výchovy takto:

- Autoritářský (autoritativní) styl – se vymezuje především tím, že vychovávající nebere velké ohledy na vnitřní podmínky vychovávaného. Již zmíněný styl výchovy můžeme mnohdy posuzovat jako ovlivňování vychovávaného. Výstupem autoritativního stylu je přesvědčení vychovatele, že on sám má nejlepší povědomí o tom, co je pro dítě nejvhodnější, nejdůležitější a vychovávaný o sobě nezvládne rozhodovat. Takový způsob výchovy může mít neblahý dopad na osamostatnění se jedince a to i

v dospělosti. Nemluvě o možných projevech agresivity, vzpoury a případných podvodech.

- Liberální styl – je oproti zmíněnému autoritativnímu zaměřen na přesvědčení, že výchovným působením věci spíše zmaříme „jedinec má již vše předem stanovené“. Dítě si ve skutečnosti dělá vše, co uzná za vhodné a se svými rodiči manipuluje. Výsledek takové výchovy může být sobectví, egocentrismus, jedinec, jež neuznává potřeby a svobodu ostatních.
- Demokratický styl – je dle publikací nejčastěji prezentován jako nejvhodnější. Jeho princip je založen na vzájemném respektu, pochopení, dohodě a spolupráci. Být pro dítě vzorem, spolupracovat, iniciovat vychovávaného a vést ho k samostatnosti, to jsou základní nástroje, jež patří k demokratickému stylu.

Již zmíněné styly výchovy se v praxi nevyskytují ve své čisté podobě. Zpravidla se vzájemně propojují s tím, že jeden styl výchovy převažuje. Nicméně se mohou vyskytnout případy, kdy i pedagog zastávající demokratický styl je nucen „udeřit do stolu,“ či v určitých případech ponechat rozhodování na samotných dětech. (Dvořáková a kol. autorů, 2015, s. 38)

Ačkoliv nejsou výchovné styly zcela vyhraněné a s přibývajícím věkem dítěte se výchovný styl může proměňovat, měli bychom vždy myslet na individualitu a psychický vývoj dítěte. Vyvarujeme-li se nevhodného výchovného působení, je pak možné zabránit nežádoucímu způsobu chování.

2 PARTNERSKÝ PŘÍSTUP V RODINĚ

V moderním světě se už jistě mnozí setkali s výrazem partnerství, či „partnerský přístup.“ Tento koncept by měl zobrazovat ideu rovnocennosti ve vztahu a záměrnou spolupráci. V soudobém světě, kde se výchozími principy stala svoboda a možnost volby, není autoritativní přístup dostačující, přičemž je přímo protikladem ve vztahu k těmto hodnotám. Nejedná se o vztahy mezi dospělými, ale rovněž o vzájemné vztahy mezi dospělými a dětmi. Je nutné konstatovat, že není možné vychovávat autoritativním způsobem výchovy a poté předpokládat, že děti budou jednat autoritativně. (Kopřiva, 2012, s. 9)

Můžeme říci, že již předškolnímu dítěti je zapotřebí dát najevo, že ho respektujeme a to při každé příležitosti a za přítomnosti ostatních lidí. Častokrát se jedná o zdánlivé maličkosti, které považujeme při komunikaci s dospělými jedinci za naprosto samozřejmé, nicméně ve vztahu k dětem na ně zpravidla zapomínáme. Svůj respekt k dítěti můžeme dávat najevo například tím, že jej vždy oslovujeme jeho jménem, při rozhovoru na něj obrátíme svoji tvář a díváme se mu do očí, rovněž reagujeme na jeho oslovení a nepřejdeme to mlčením. Dále si při rozhovoru vzájemně nevstupujeme do řeči a odpovídáme jasně a zřetelně. Existuje mnoho příležitostí, kdy rodič svým chováním vyjadřuje instinktivně svůj respekt vůči dítěti. (Říčan, 2013, s. 51 – 52)

Respektující výchovu nazýváme spíše výchovou demokratickou. Nelze ji označit za autoritářskou, ani za liberální. Nicméně výchova s respektem by měla být v souladu s oběma již zmíněnými styly výchovy. Nastavení hranic ve výchově, je více než nutné, ovšem je důležité, jak je dítěti nastavíme. Jsme-li totiž rodiče ve výchově příliš liberální, může tento směr vést u dítěte k nízké míře schopnosti sebeovládání. Oproti tomu velkou mírou autoritativní výchovy rodiče mohou docílit toho, že dítě bude ostýchavé, málo sebevědomé a bude mít o své individualitě pochybnosti. Jedinec může být podvolen autoritě, nebo obráceně může vykazovat znaky nevole a agresivity. Tendence k podřízenosti a poslušnosti mohou vést k rozdílnostem mezi tím, zda se doopravdy chováme spořádaně, či pouze na základě nařízení autority. Lze tedy konstatovat, že hlavním záměrem výchovy je snaha o zodpovědnost, ale ne vynucená poslušnost, či vzpoura. (Článek o respektující výchově, 2015)

Mohli bychom konstatovat, že dítě je pro nás partner, za kterého ovšem přebíráme zodpovědnost. Dá se předpokládat, že jako dospělí jedinci máme více zkušeností a tudíž máme rovněž oprávněné požadavky. Otázkou nám zůstává, jaký postup zvolit vůči dětem, aby-

chom přispěli k tomu, že z nich vyrostou samostatní a spokojení dospělí lidé. Přesto, že k dětem máme jisté požadavky, můžeme toho docílit tak, že se k nim chováme jako k partnerovi bez náznaku pozice moci. Bereme ohled na jejich emoce, nicméně netolerujeme agresivní jednání. (Partnerský přístup k dětem, 2010)

Mnohdy může nastat situace, kdy se hlásíme k partnerskému přístupu, ale vlastními činy tento přístup dementujeme. Tato situace může zpravidla nastat v případě, kdy zcela nerozumíme pravé podstatě partnerského přístupu a nejsme příliš přesvědčení o jeho nepostradatelnosti. Mimo jiné může vzniknout také absence dovedností, které směřují ke každodennímu praktikování tohoto přístupu. Po celý život získáváme jisté návyky, jež se týkají našeho jednání a smýšlení. Změnit tyto návyky není vůbec nic snadného stejně tak, jako zařadit do svého slovníku věty, jimiž se hlásíme k ideji partnerského přístupu k dětem. Oproti tomu se ale dozvídáme, že by se to nemělo s demokratickým a partnerským přístupem přehánět a měla by být nastolena pevná ruka, pokud je tomu třeba. Děti si přece nemohou dělat, co se jim zlíbí. Jak uvádí své přesvědčení Kopřiva a kol., partnerský přístup dospělých jedinců k dětem je nejen možný, ale přímo zásadní pro to, aby se z dětí mohli vyvinout způsobilí a zodpovědní lidé, kteří dovedou řešit problematiku soudobého světa. (Kopřiva, 2012, s. 9)

Každé dítě je osobnost a ke každému je potřeba přistupovat individuálně. Rodiče by měli zohledňovat možnosti a schopnosti dítěte a na základě toho uzpůsobit přístup k němu. Partnerský přístup je vybudován na principu rovnocennosti a zachování důstojnosti. Rodiče by měli usilovat o dodržování vzájemných pravidel, ovšem neměli by opomenout na již zmíněné hodnoty.

2.1 Partnerský přístup jako jeden z principů Marie Montessori

Maria Montessori byla průkopnicí v pohledu na „nového pedagoga.“ Takový učitel dbá na připravené prostředí a poskytuje dítěti laskavé a respektující provázení. Montessori pedagogika přináší celistvý a propracovaný výchovně vzdělávací program. Základní ideou této pedagogiky jsou uznávané metody a principy, jež jsou vzájemně provázané a fungují jako ucelený systém. (Montessori ČR - partnerský přístup)

Jedním z hlavních konceptů pedagogiky Marie Montessori je partnerský přístup, vzájemný respekt a úcta. K dětem bychom dle ní měli přistupovat tak, abychom neranili jejich lidskou důstojnost. Zásadním principem je nedovolit si k nim nic, co nechceme, aby si do-

volili oni k nám. Cesta k příhodnému jednání dítěte směřuje skrze vzájemné utváření pravidel jak v rodině, tak ve vzdělávací instituci. Jsou-li tyto zásady vytvořeny společně s vychovávajícím a dětmi, pak se daří mnohem přirozeněji je respektovat. Respektující přístup nabízí dětem vytváření vlastní sebeúcty. Děti, ke kterým je přístupováno jako k partnerovi, budou lépe plnit dohody, dovedou si samostatně vyhledat informace a dle nich rovněž činit rozhodnutí, spolupracovat s ostatními, být empatický vůči druhým a nabídnout případnou pomoc. Rovněž dovedou sdělit své názory a to i přesto, když se neshodují s ostatními, takový jedinec se poté dokáže zastat druhého člověka. (Montessori ČR - partnerský přístup)

2.2 Partnerský přístup x mocenský přístup

Můžeme konstatovat, že dítě je výrazným způsobem závislé na rodičích – pečovatelských, kterým bezmezně důvěřuje. Každý jedinec touží po tom, aby se mu dostalo porozumění, pozornosti a lásky. Rodiče o své děti pečují, jak nejlépe dovedou a dle toho, jaké mají možnosti a zdroje. Přebírají za své potomky zodpovědnost. Mnohdy není jednoduché vystihnout situace, ve kterých je zapotřebí zasáhnout, ve kterých je nutné pomoci a kdy už je vhodné respektovat jeho vlastní prostor a individualitu. Dítě tak ve své důvěřivosti rodičům povoluje, aby s ním bylo různě manipulováno, a nedovede rozlišit a ctít své vlastní hranice. (Dyrehauge, 2010)

I přes veškerou lásku, kterou dětem poskytujeme, může být těžké k nim přistupovat a jednat s nimi jako s partnery. Jako děti pocítili mnozí z nás autoritativní způsob výchovy a prožité stereotypy mnohdy opakujeme především v situacích, kdy jsme unavení a nemáme dostatek energie o situaci hlouběji uvažovat. Z těchto důvodů je vhodné si časté situace promítnout předem a připravit si adekvátní reakci. Rizikovým situacím předejdeme rovněž tím, že dětem předložíme určité jednání jako součást každodenního života. Vhodným příkladem se může jevit pravidelnost mytí rukou před každým jídlem, či úklid hraček před večeří, apod.) Dítě velmi příznivě vnímá i to, když jako dospělí usilujeme o oční kontakt a snížíme se při komunikaci do jeho zorného úhlu. Poté hovoříme krátce, stručně a bez rozkazovacího tónu v hlase. (Partnerský přístup k dětem, 2010)

Jako příklad v rozdílu mezi mocenským přístupem a partnerským přístupem lze uvést jednu z běžných každodenních realit. Jedna z takových situací může nastat v případě, kdy se nijak problémové dítě vrací ze školy. Po příchodu ze školy byl chlapec mimo jiné s kamarády venku, zapomněl na čas a opozdil se o půl hodiny. Od své matky slyší po příchodu vyčítavé otázky typu, „Kde jsi zase byl? Dost, že jde. Není na tebe spolehnouti.“ Dostává

ihned pokyn, že má vyvenčit psa, vynést koš, udělat si úkoly a posvačit. Chlapec by se ještě rád projel na kole, ale projížďku nedostal povolenou, jelikož už je pozdě a chce se ještě dívat večer na seriál. Tato situace se jeví jako zcela běžná, se kterou se děti častokrát setkávají. Mnoho vychovávajících je přesvědčeno o tom, že bude-li se k dítěti chovat již zmíněným způsobem, vypěstuje u něj smysl pro zodpovědnost, plnění povinností a naučí ho dodržovat určitá pravidla. Nicméně stačí se pouze zamyslet nad tím, jak bychom se mi cítili jako dítě ve zmíněné situaci. Asi bychom nebyli příliš rádi a mysleli si, že se na nás rodiče zlobí a vidí nás jako nezodpovědné jedince. Při dotazování rodičů, co si skutečně myslí o zmíněném dítěti bychom přitom nemuseli slyšet nijak zvlášť špatné věci a s největší pravděpodobností bychom se dozvěděli, že zmíněné dítě je milý kluk, na něhož se dá už celkem dobře spolehnout a je víceméně samostatný. Takové jednání může v dítěti zanechat mnoho negativních pocitů. Dítě si může myslet, že druzí mu musí poroučet, co má udělat a musí o něm rozhodovat. Postupem času tuto skutečnost bere jako samozřejmost a říká si, že je zcela běžné, že někdo poroučí a někdo poslouchá. Raději poté vždycky vyhoví, aby mělo klid, nebylo potrestáno a dostalo se mu případné odměny. Když nebude nikdo poblíž, bude si nakonec dělat, co bude chtít. Tento způsob jednání představuje mocenský přístup k dítěti, jejímž základem je nerovnost a nadřazenost vychovávajícího. Situace, která je v tomto případě zmiňována lze ovšem řešit i jiným způsobem. Rodič by se při pozdním příchodu mohl zeptat, kde tak dlouho chlapec byl a že už si začínal dělat starosti. Může vyjádřit i to, že se zlobí, jelikož nedodržel dohodnutý čas příchodu. S pozdním příchodem souvisí různé komplikace, jako je neumyté nádobí, nevynesený koš, neuskutečněný nákup a jiné. Dítě tak má možnost říci důvody, proč se opozdil. Dále má možnost pocítit přirozený důsledek pozdního příchodu. Například se už nestihne projet venku na kole, případně může spojit projížďku na kole s nákupem. Rodič mu dává možnosti řešení, co může udělat proto, aby pozdní příchod napravil a co udělat nejdříve, pokud chce stihnout projížďku na kole, sledování seriálu, apod. Dítě si tak vytváří představu o sobě samém, o tom jak to chodí ve vztazích mezi lidmi a že je zapotřebí dodržovat pravidla, jelikož z jejich nerespektování plynou různé nepříjemnosti. Tato varianta představuje partnerský přístup k dítěti, se kterým souvisí demokratický způsob výchovy. Rovnocennost a respektování důstojnosti jsou hlavní způsoby jednání směřující k partnerskému přístupu. (Kopřiva, 2012, s. 10-13)

2.3 Spolupráce mezi rodiny a dětmi

Spolupráce je určité východisko, bez kterého se neobejde vychovávající, ani vychovávaný. Bude-li rodič usilovat o vzájemnou spolupráci, namísto dohadování a soubojů s dítětem nalezne způsoby, jak prodiskutovat a odstranit rozdílnosti v názorech a podílet se na společné práci. Je ovšem podstatné dítěti tyto vzory chování předvést, aby se je mohlo naučit. Může nastat situace, kdy se spolupráce nebude dařit ve všech případech, ale čím více toho dokážete v pozici „my,“ tím méně je pravděpodobnější, že bude docházet k napětí. (Raser, 2000, s. 54)

Dle Rasera (2000, s. 54) existují různé ukázky již zmíněné pozice. V níže položených výroky stojí za povšimnutí, že některé jsou použity ve více pozicích. Tyto výroky lze použít v různých situacích dle vhodnosti. Hlavním účelem je odstranit při jednání s dítětem mocenskou převahu.

„Vypadá to, že jsme se ocitli ve slepé uličce. Navrhuj sejt se ještě jednou a promluvit si o tom.“

„Přijdi za mnou, když přijdeš na nějaké jiné řešení.“

„Mé přání je, abychom si více rozuměli.“

„Dej mi vědět, jakmile přijdeš na nějaký rozumný nápad, jak bychom toho mohli docílit.“

Dle Fabera (2011, s. 57-67) existuje pět dovedností, které mohou směřovat k úspěšné spolupráci mezi vychovávajícím a vychovávaným. Je zapotřebí dodat, že ne všechny dovednosti fungují u každého dítěte. Těchto pět metod ovšem dovedou vytvořit prostředí, ve kterém se může pomalu budovat respekt a kooperace. Jak tedy získat spolupráci?

- Popisujte – je vhodné popsat vše, co vidíme, konkrétní problém. (Např. V případě, kdy dospívající potomek dlouhou dobu telefonuje, nemusíme rozkazovat, aby okamžitě položil telefon. Můžeme říct: „Jani, potřebuji si nutně zavolat.“ Jistě pak bude reakce Jany více přátelská, než při původním rozkazování.)
- Umožněte dostatek informací (Např. Namísto vyčítání dítěti, že nepomohl protřít stůl k večeři, může rodič říct dítěti, že by mu hodně pomohlo, kdyby byl už stůl připravený k večeři.)

- Vyjádřete daný problém slovem – mnohdy může být dostačující vyjádřit se jedním slovem namísto několika vyčítavých věc. (Např. Místo vyčítání o zapomenutém obědě postačí říct „Jani oběd.“)
- Vyjadřujte své pocity a mluvíte o nich (Např. „Není mi příjemné, když ti chci něco říct a nemůžu to dokončit, protože mi do toho vstupuješ.“)
- Vyjádřete danou problematiku písemně – napište vzkaz (Např. Dítěti, které se chce dívat na seriál napsat na televizi „Předtím, než mě zapneš, zkus popřemýšlet. Mám hotové své domácí úkoly? Naučil jsem se dnes vše, co je potřeba do školy a splnil své povinnosti?“)

Spolupráce mezi rodiči a dětmi je velmi významná. Můžeme říct, že kooperace rovněž navazuje na způsob komunikace v rodině. Děti jsou utvářeny určité vzorce chování. Tyto modely chování se dále odráží v životě jedince. Zobrazují se jak v osobním životě, ve školním prostředí, v dospělosti při jednání s lidmi a v zaměstnání. Ve všech těchto oblastech je důležitá kooperace a rodina by měla být průvodcem, který jedince k této schopnosti přivede.

2.4 Komunikace mezi rodiči a dětmi

Vhodná a účinná komunikace mezi jedinci je velmi křehká a pro úspěšné zvládnutí je zapotřebí dlouhodobého nácviku. Její nezvládnutí může být důsledkem nedorozumění. Jistě se už každý z nás potkal se situací, kdy jsme něco řekli a druhá strana to pochopila jinak, než jsme původně zamýšleli. Vznikly z toho následně potíže a až posléze se ukázalo, že se jednalo o pouhé nedorozumění. Mezi dospělými jedinci tak mohou vznikat problémy, ovšem nenávratné škody může způsobit nesprávná komunikace ve vztahu mezi dítětem a rodičem. (Špaňhelová, 2007)

Existuje jedno velmi známé přísloví, které praví, že žádný učený z nebe nespadl. Každý z nás se neustále učíme nové věci a totéž platí i v oblasti komunikace mezi rodiči a dětmi. Každý vychovávající rodič by si měl uvědomit, že toto učení se komunikací je pro něj užitečné a měl by z něj získávat zkušenosti. Nikomu přece nemůže být lhostejné, jak komunikuje se svým dítětem, nechce se dopouštět znovu svých chyb. (Špaňhelová, 2007)

Tak jako se používá komunikace verbální (slovní) a neverbální (mimoslovní) mezi dospělými, tak je tento způsob vzájemně využíván i při komunikaci mezi rodiči a dětmi. Často se stává, že rodič komunikuje prostřednictvím neverbální komunikace a neuvědomuje si, jak působí na své dítě. Jedná se například o vztyčený prst, zvednuté obočí, zamračení se,

úsměv, pohazení a mnoho dalšího. Takové jednání v dítěti zanechávají určité emoce. Ve většině případů je důležité, aby již zmíněné neverbální jednání rodičů bylo doplněno slovním vyjádřením, aby dítě mohlo lépe porozumět tomu, co chce rodič sdělit. Je velmi potřebné neverbální komunikaci používat, jelikož její absence by byla značným ochuzením rodičovského kontaktu. Jak verbální, tak neverbální komunikace by měly ovšem být ve vzájemném souladu. Je velmi pravděpodobné, že dítě by bylo zmatené, kdyby za ním přišel rodič s rukama v bok, s úsměvem na rtech a dostalo by se mu přísného pokárání za neuklizený pokoj. (Špaňhelová, 2007)

Existuje mnoho způsobů komunikace. V každém případě by ale měla být zachována zdravá míra respektu ke druhému člověku, ať už se jedná o dospělého jedince, či dítě. Dle Kopřivy a spol. (2012) existují způsoby, jež nejsou v souladu s respektujícím přístupem. Tyto způsoby komunikace jsou rozšířené a lidé je uplatňují, ačkoliv tím nikomu nechtějí ublížit. Častokrát vyplynou zcela automaticky a podvědomě chceme docílit toho, aby se stalo to, co se v dobré víře má stát. Jedním důležitým a nelehkým posláním výchovy je vysvětlit dítěti, že mnohé věci je zapotřebí vykonat proto, že jsou správné, smysluplné a jiné se naopak dělat nemají, jelikož bychom svým jednáním mohli někomu ublížit, případně něco zničit. Autoři tuto oblast výchovy pojmenovali oprávněnými požadavky. Nejedná se tedy o situace, kdy po dítěti chceme, aby pro nás něco vykonalo s ochotou, ale naopak požadujeme něco, na co máme jako rodiče oprávnění a předpokládáme, že děti za dobu svého vývoje přijdou na nutnost a nezbytnost těchto činností porozumí a přijmou je. Psychologové označují tento model jako zvnitřňování norem správného chování. Jedná se zde o nutnost dodržování hygieny, udržování čistoty a pořádku, lidské jednání k druhým lidem, k věcem a k přírodě, plnění školních povinností a mnohé další oblasti výchovy. (Kopřiva, 2012, s. 23-24)

Přehled neefektivních způsobů komunikace dle Kopřivy (cit. in Kopřiva, 2012, s. 24):

1. *Ty zase (vždycky, nikdy, pořád)...! Kdybys alespoň...! (výčitky, obviňování)*
2. *Měl/a by sis uvědomit, že... (poučování, vysvětlování, moralizování)*
3. *Tohle jsi udělal/a špatně! (kritika, zaměřená na chyby)*
4. *Já (někdo) kvůli tobě... (lamentace, citové vydírání)*
5. *Nedělej to, nebo se ti stane...! (zákazy, varování)*
6. *Z tebe jednou vyrostete... (negativní scénáře, proroctví)*
7. *On je takový... (nálepkování)*
8. *Udělej... (pokyny)*

9. *Okamžitě běž a udělej...! (příkazy)*
10. *Přestaň..., nebo...! Běda, jestli...! (vyhrožování)*
11. *Křik*
12. *Podívej se na..., vezmi si příklad z... (srovnávání, dávání za vzor)*
Já pro tebe..., a ty...! (poukazování na vlastní zásluhy)
13. *Ty snad chceš...? Copak ty nechceš...? (řečnické otázky)*
14. *Ty jsi ale... (urážky, ponižování)*
15. *To je náš génus! To ses tedy vyznamenal! (ironie, shazování)*

Mnoho lidí si často vzpomene, že podobné výroky slyšeli od svých maminek, otců, dědečků a dalších. Jistě nám tyto věty byly již tehdy nepříjemné a dokonce jsme si sami sobě slibovali, že u svých dětí podobné výroky používat nebudeme. V dospělosti ovšem slyšíme z vlastních úst stejná slova a rovněž stejný tón, který jsme v dětství tolik nesnášeli. Víme o tom, že tyto výroky na nás neměly žádný účinek a vnímáme, že nemají účinek ani na vlastní děti, nicméně je přesto vyslovíme. Možná si kladete otázku, proč takovým způsobem komunikujeme, i když víme, že nejednáme správně? Existují hned tři důvody. Jedním z důvodů je skutečnost, že to, co jsme slychávali v dětství, v nás přetrvává až do dospělosti. Jde o takzvané sociální učení (učení nápodobou) a tyto věty nám poté vyplynou z úst automaticky. Dalším důvodem je náš emocionální stav. Při výchově dětí nastává mnoho situací, kdy emoce blokují naši schopnost přemýšlet a jednat s nadhledem. Pociťujeme negativní emoce, často zklamání, podrážděnost, zlost, vztek. Často si i uvědomíme, že to, co právě říkáme, může situaci ještě zhoršit, ovšem naše emoce nás v tu chvíli ovládají. Třetím důvodem je neznalost jiných způsobů. Přiznáváme si, že to, co říkáme, nemusí být vždy správné, ale už nevíme, co bychom namísto toho měli říct. (Kopřiva, 2012, s. 25-26)

Špaňhelová (2009, s. 21-28) ve své publikaci poukazuje na to, co používat v komunikaci mezi rodičem a dítětem:

- **Pozitivní sdělení, ocenění**

Každý dospělý jedinec sám z vlastní zkušenosti ví, že je-li za něco pochválen, má větší míru entuziasmu a chuť do další práce. Stejně tak je to i při komunikaci mezi rodiči a dětmi. Špaňhelová (2009) doporučuje, abychom své děti chválili za každý úspěch, jenž se jim zadaří vykonat. Pro děti je toto ocenění velmi prospěšné, jelikož získávají sebevědomí a rovněž se jim dostane vědomí, že jejich jednání bylo, či je dobré, akceptovatelné a má pozitivní odezvu. Takové chování je ku prospěchu a udělá radost jak rodičům, nebo někomu jinému, tak samotnému dítěti.

- **Povzbuzení**

Rovněž povzbuzení je velmi zásadní pro utváření vzájemného vztahu a budování komunikace mezi dětmi a rodiči. Jestliže se dítě o něco snaží a nepovede se mu daná věc tak, jak by chtěl, je vhodné, aby ho rodič povzbudil, aby měl chuť zkusit to znovu. Je možné dítěti poradit, pomoci, či případně ukázat jak na to. Nicméně není dobré na dítě naléhat, pokud jakoukoli pomoc odmítá. Dejme dítěti najevo, že to zvládne a vytvářejme si tak vzájemnou důvěru.

- **Začít znovu**

V určitých zátěžových situacích se může přihodit, že rodič, či dítě danou komunikační situaci nezvládne. U rodiče se může projevit nervozita, přepracovanost, může začít křičet a po dítěti tzv. „vyjede.“ Stejně tak dítě může přijít podrážděné ze školy z důvodů špatné známky, či nepohodnutí s kamarádem. Rodič pak může být dotčený z toho, jak se k němu dítě chová. Rovněž dítě může být podrážděné, jelikož se mu reakce rodičů nelíbí a cítí určitou nespravedlnost. Jestliže rodič, či dítě použije ve vyhrocené situaci špatný způsob komunikace, není nic snadnějšího, než „po vychladnutí začít znovu, případně se omluvit.“

- **Upozornění**

Zde se jedná především o upozornění ze strany rodiče směřující k dítěti. Jedná se o různá upozornění, jež rodiče používají především v raném věku dítěte, nicméně je vhodné tato upozornění používat i v pubertálním období. Může se jednat například o situaci, kdy dítě neustále dělá nějakou věc (hází s ovladačem) a rodič mu několikrát řekne, aby to nedělal. V případě, že dítě vykonává danou věc i po upozornění je důležité mu dát najevo, kde jsou hranice a co se stane, když bude určitou činnost neustále dělat (například dostane po ruce, zakáže mu určitou věc, apod.). Je důležité dodržet to, co rodič slíbil, pokud dítě nepřestane, aby si zachoval svoji rodičovskou autoritu.

- **Otevřenost**

Další velmi důležitou součástí efektivní komunikace mezi rodiči a dětmi je budování vzájemné důvěry a otevřenosti. Dítě by nemělo mít obavu zeptat se svého rodiče na cokoli, čemu nerozumí, či co ho zajímá.

- **Použití kritiky**

Kritika ve vzájemné komunikaci není informace o tom, co není dobře. Nejedná se o kritiku samotného dítěte, či špatného rodiče. Jde o informování o jeho způsobu jednání a

chování. Nekritizujeme jedince, ale jeho jednání. V případě, že si rodič všiml něčeho, co dítě nedělá správně, je vhodné ho na to upozornit a říct mu to. Obcházení věcí, které nejsou udělány správně, nepomáhají vzájemnému kladnému vztahu. Obě strany tak nemohou nikdy přijít na to, co příště udělat jinak a lépe.

- **Uzavření komunikace**

Velmi podstatné ve vzájemné komunikaci je, aby jedna i druhá strana věděla, že je komunikace uzavřena. Je důležité vědět, co bylo domluveno z jedné i z druhé strany, jak bude konkrétní věc vypadat a zda s danou věcí obě dvě strany souhlasí. Jestliže jedna strana neví, zda s konkrétní věcí může druhá strana počítat, či zda jsou v souladu, nemůže vědět, zda se tak opravdu stane. (Špaňhelová, 2009, s. 21-28)

Prostřednictvím vzájemné komunikace si předáváme informace, vysvětlujeme různé situace a je nám umožněno lépe si rozumět. Komunikace má ovšem svá pravidla a stejně tak je tomu při komunikaci mezi rodiči a dětmi. Tyto pravidla by měly respektovat a dodržovat jak rodiče, tak děti, aby byla komunikace co nejvíce efektivní a nedocházelo ke komunikačním chybám. Při nerespektování totiž můžeme ovlivnit vzájemný rodičovský vztah a narušit tak vzájemnou důvěru.

2.5 Láska, úcta a důstojnost v rodině

Vzájemné pouto mezi dítětem a rodičem je podobně tak snadné a podobně náročné jako je láska a úcta. V případě, že dítě je neposlušné a rodič zažívá frustraci, jistě neprohlásí: „Nemáš mě rád!“ Namísto toho si pomyslí: „Tohle od tebe nebylo uctivé.“ Rodič potřebuje cítit ze strany dítěte úctu, především při rozepřích. Pokud je dítě vyvedené z míry, nenaříká: „Nejsem oceňován.“ Spíše se mračí a myslí si: „Nemáš mě rád.“ Dítě se v těchto případech konfrontace neobejde bez pocitu lásky. Je velmi důležité, jestli se dítěti od rodičů dostane lásky, je totiž povzbuzováno reagovat pozitivně. Podobné je to v případě, kdy rodiče pocítují ze strany svých dětí dostatek úcty, jelikož je to následně podněcuje k láskyplnému jednání. Rodina funguje mnohem lépe v případě, že jsou tyto potřeby naplněny. Často ovšem nastanou situace, kdy dojde k přesnému opaku. Dítě, které nepocítuje lásku, se projevuje negativním jednáním, jež si rodič může vysvětlovat jako neúctu. A rovněž znevažovaný rodič se projevuje negativním jednáním, jež může dítě chápat jako nelásku. Můžeme konstatovat, že jakýkoliv negativní způsob chování v rodině navozuje podobně silnou negativní odezvu.

Rozvíjí se tak rodinný kolotoč, kdy dítě bez lásky jedná neuctivě a rodič bez úcty nevyjadřuje projevy lásky. (Eggerichs, 2015, s. 12)

Efektivním prostředkem jak naučit děti ctít své rodiče je být mu příkladem. Již na svých rodičích dítě pozoruje a vnímá to, jak jednají a získají tak prvotní vzorce sociálního jednání. Může se jevit, že je pasivním pozorovatelem, ale není tomu tak, jelikož veškeré situace ve svém blízkém okolí vztahuje na vlastní osobu. Dítě má možnost u svých rodičů pozorovat například to, zda se mají rádi, jak funguje jejich vzájemná pomoc, jak dovedou zvládat různé neshody a zda dovedou proměnit své názory v kompromis. Mohou ukázat, že i přes různé difference jsou propojeni poutem vzájemné úcty. Vzor je zásadní rovněž v jiných případech, a čím konkrétněji rodiče jednají, tím lehčeji si dítě může osvojit určité sociální dovednosti. Mělo by zcela porozumět tomu, že slovo ne, vyjadřuje skutečně ne a slovo ano je hodnověrné ano. Pochopí-li dítě toto předvedění, nalezne cestu ke spolehnutí se na druhého člověka, cestu k jistotě a bezpečí. V této podobě je uložen základ k utváření zdravého sebevědomí. (Prekopová, 2009, s. 93)

Dítě se zvládne vypořádat s různými výchovnými přístupy, jestliže rozumí kultuře své rodiny. Je-li přítomná pevná láska, dítě je schopno bezpečně formulovat své potřeby a již ví, co očekávat. V případě, že je zahrnuto láskou a respektem, vyspěje v úspěšného dospělého jedince za jakýchkoliv společenských a ekonomických podmínek. (Aldort, 2010, s. 82)

Hodnota a lásky a úcty je nesmírně důležitá jak v rodině a ve výchově dětí, tak v běžném životě každého jedince. Tyto hodnoty souvisí se zachováním důstojnosti a úcty jak k sobě samému, tak ke druhým lidem. Dítě si během vývoje vytváří určité hodnoty a je pouze na vychovávajícím, zda se budou ubírat správným směrem. Jít cestou těch správných životních hodnot a být dítěti dobrým vzorem není vždy snadné. I přesto, že se mnohdy rodiče cítí spíše jako ti „poražení“, neměli by se nechat svést z této cesty. Principy lásky a úcty v rodině fungují a to v každém případě.

3 HRANICE A PRAVIDLA VE VÝCHOVĚ DĚTÍ

Dle Clouda a Townsenda (2016, s. 15) můžeme konstatovat, že hranice je tzv. „vlastnická mez,“ jež vymezuje konkrétní bytost, stanovuje, kde jedinec končí a kde začíná někdo jiný. V případě, že známe, kde se nachází hranice jiného člověka, již víme, co od něho lze očekávat. Je možné vyžadovat smysl pro odpovědnost ve sféře emocí, jednání a postojů. Ve vztahu s takovým jedincem si můžeme vymezit vzájemná očekávání a následně vyžadovat určitý díl zodpovědnosti. Jestliže každý z nás převezme zodpovědnost za svůj podíl vztahu, pak je tento vztah funkční a každý z nás se dopravuje k žádanému cíli.

Podobně nastavené to má rovněž dítě. Mělo by vědět, kde má jeho zodpovědnost začátek a kde konec. Jestliže ví, že svět od něho předpokládá smysl pro zodpovědnost za jeho osobnost a život, je schopné se naučit tyto předpoklady naplnit a v životě se mu bude dařit. Avšak za podmínky, že vyrostе ve vztahu, kde chybí jasné vymezení hranic (za co nese zodpovědnost a za co nesou zodpovědnost ostatní) nemůže sebe dostatečně řídit a úspěšně procházet životem. Nebude-li vyrůstat s jasně nastavenými hranicemi, bude se snažit řídit a mít v moci druhé. Velmi výstižný je pojem, který praví, že děti jsou malí lidé, kterým chybí dostatek míry sebekontroly, ovšem dovedou ovládat všechny kolem sebe. Odmítají přijmout vládu nad sebou, přizpůsobovat se požadavkům rodičů, jež chtějí měnit spíše ve svůj prospěch. Na tomto příkladu je možné pozorovat, jak náročné je rodičovství a zvolení toho nevhodnějšího výchovného přístupu. Děti se s nastavenými hranicemi nenarodí. Ty je potřeba osvojit na základě výchovného působení a vnějších vztahů. (Cloud, Townsend, 2016, s. 15-16)

Někteří rodiče si mohou pokládat otázku: „Můžu dětem nastavovat hranice?“ nebo „Jak nastavit své osobní hranice?“ Dle Rogeeho (2013, s. 20-21) existuje rovněž negativní chápání pojmu „hranice:“ může být spojeno s trestem, pokáráním, zákazem, napomínáním, moralizováním a odmítáním. Rovněž se za tímto pojmem ukrývá určitá míra nejistoty při jednání, nedostatek pozitivního sebehodnocení, nedostatečná důvěra ve vlastní schopnosti a zároveň touha po obecně platných normách a hodnotách společnosti.

I přes možné negativní chápání hranic je ovšem velmi důležité, aby dítě vědělo, co může, co naopak nesmí a za co nese zodpovědnost. Jestliže vyrůstá v prostředí, kde je k tomu rodiče nesměřují, není dost dobře možné, aby dokázalo ovládat samo sebe, a pro neznalost hranic bude pro své nevhodné jednání opakovaně snášet utrpení. (Labusová, 2008)

Budovat hranice a usilovat o jejich zachování není zkrátka vůbec nic snadného. Pro mnoho rodičů může být jistě velkým přínosem, jestliže při nastavování pravidel a utváření hranic budou zapojovat i své děti. Díky tomuto zapojení budou pociťovat určitou míru zodpovědnosti a dojde k zvnitřnění nastavených pravidel.

3.1 Principy a pravidla hranic ve výchově

Výchova založená na svobodě a volnosti, kdy si dítě může dělat, co se mu zlíbí, v něm zanechává pocity nejistoty. Takto získanou svobodu dítě neocení. Potřebuje se totiž zorientovat ve světě, ve kterém žije. Poznat hranice svých možností je přirozeným požadavkem. V této neuvědomované potřebě po hranicích se dítě chová nesnesitelně. Nicméně mu to neustále prochází. V beznaději se zvyšují jeho požadavky, a manipuluje se svými rodiči. V nejistotě si může pokládat otázku, na koho se může v životě spolehnout? Může mít strach z pro něho neznámého světa, jelikož ti, kteří ho provází, jsou slabší než samotné dítě. Je zapotřebí, mít na děti určité požadavky. Budovat v nich volní vlastnosti a směřovat je k tomu, aby odpovědně realizovali zadané úkoly, dovedli respektovat nastavená pravidla a nezapomínali na druhé. Realizovat již zmíněné principy bez nadměrné přísnosti je možné s pochopením a láskou k dítěti. (Koucká, 2012)

Z důvodů fungování lidského společenství by měli všichni jedinci respektovat nastavená pravidla. Hlavní principy jsou určeny obecně platnými normami a zákony. V soukromém životě se ale jedná především o to, jak jedinec pojímá hranice, práva a svobodu jak u sebe, tak u ostatních. Schopnost pro respektování těchto hranic se utváří již v dětství. (Labusová, 2008)

Dle Roggeho (2013, s. 70-71) existují určitá pravidla, jež napomáhají ke správnému nastavení hranic a k pozitivnímu výchovnému vztahu mezi rodiči a dětmi:

- Pravidla a hranice je zapotřebí vždy jednoznačně a jasně formulovat. Dítě by mělo vědět, co si v určitých situacích může dovolit a co ne.
- Vychovávající a rodiče nekladou mnohdy důraz na respektování vlastních hranic. Při jejich překročení argumentují zpravidla slovy „to se nedělá.“ Je ovšem důležité vyjadřovat se konkrétně a místo zmíněné argumentace říct „to mi nedělej,“ nebo: „to se mi nelíbí.“ Sdělování v osobní formě přispívá ke správnému rozlišení mezi kritikou osoby a kritikou věci.

- Nejistota při stanovování hranic. Dítě by mělo pocítit rozhodnost v postoji děla a rovněž v intonaci hlasu. Není příliš efektivní používat formulaci typu „už jsem ti to řekl tisíckrát.“ Dítě potřebuje vědět, že vytyčení hranic je míněno vážně.
- Kritika věci by neměla být proměněná s kritikou osoby. Dítě by mělo vědět, že je přijímáno jako osoba i přesto, že mnohdy porušuje nastavená pravidla.
- Vnímá-li dítě hranice jako přehnané a neúměrné, může si je vyložit jako trest a začne urputný boj o moc s neustálým porušováním pravidel. V tomto případě je vhodné nastavení pravidel a hranic znovu přehodnotit a pokusit se získat dítě ke spolupráci při nastavování nových pravidel.
- Rovněž by měly být promyšleny přirozené a logické důsledky, které mohou vzniknout při porušení nastavených pravidel.

Jak již bylo řečeno, nastavení hranic ve výchově dětí je dozajisté nutností. Hranice a pravidla poskytují dětem řád, pocit bezpečí a jistoty. Jsou důležité jak pro zdravé fungování vychovávající rodiny, tak pro vychovávaného jedince v dalším životě. Je-li dítě schopno respektovat stanovené hranice v rodině, vytváří si mimo jiné dobrý základ pro vytváření partnerských i pracovních vztahů.

3.2 Nežádoucí chování dětí

V současné rodině, škole a ve společnosti se stále více u mladé generace setkáváme s intenzivnějšími projevy drzosti, vzpoury, nevěle, agrese, lhaní, ubližování sobě a ostatním a s mnoha dalšími projevy. Takové nežádoucí chování komplikuje, či dokonce znemožňuje dopracování se k vzájemnému pochopení, toleranci, kooperaci a vzájemné pomoci mezi dětmi, mladistvými a dospělými jedinci. Následkem zmíněného stavu jsou pak nevyrovnané vztahy, antipatie, antiautority a zhoršování poměrů rodinného a školního prostředí. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 9)

Nežádoucí chování dětí vůči rodičům je součástí každodenního jevu, jež můžeme zaznamenat například v hromadných dopravních prostředcích, v nákupních střediscích, v čekárnách u lékaře, restauracích, aj. Děti jsou v těchto případech pod dozorem rodičů, ovšem přesto nechtějí poslouchat, nereagují ani na důrazné příkazy, či zákazy a nátlakovou formou prosazují své požadavky. Jestliže problémové chování dětí projevují na veřejnosti lze očekávat, že podobné situace se odehrávají i v rodinném prostředí. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 9)

Nežádoucí chování dětí a mládeže bývá v současnosti chápáno a často nazýváno jako fenomén, který má díky své stupňující intenzitě negativní dopad na život ve společnosti, jelikož takové chování bývá středem pozornosti veřejnosti. Jsou to právě rodiče, pedagogové, vychovatelé a všichni, kdo pracují s dětmi, kteří jsou nuceni eliminovat jejich nevhodné chování. Ve velké míře ovšem vychovávající konstatují, že i přes veškerou snahu se jim nedaří dojít k žádoucímu cíli. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 9-10)

Děti nejsou zvyklé vykonávat pouze hezké věci, které by rodiče mohli povzbudit chválou. Provádí i věci, jež jsou nežádoucí, jako například ubližování svému sourozenci, apod. Takové chování by mělo přinést určitou míru trestu. Je nutné být ve výchově důsledný a nechat dítě nést jisté následky. V takovém případě vnímá dítě důsledky svého jednání jako nepříjemné. (Horáková, Suchochlebová - Ryntová, 2009, s. 64)

Vyskytuje se mnoho případů, kdy jsou rodiče často pobouření a hněvají se na své děti, jelikož nedělají to, co od nich rodiče očekávají. Tyto negativní pocity zloby a rozhořlení vychází ze snahy moct děti ovládat. Rodiče se ovšem mohou rozhodnout, že své děti nebudou ovládat, že vymezí hranice a nechají své děti, aby se do jisté míry samy rozhodovaly a získaly ponaučení na základě přirozených důsledků, jež budou plynout z jejich rozhodnutí. (Dinkmeyer, McKay, 1996, s. 29-30)

Navrátil a Mattioli (2011, s. 13) uvádí, že jako hlavní pramen vzniku projevů nežádoucího chování dětí a mladistvých se může jevit osobní výchovný přístup jednotlivých rodičů na základě získaných zkušeností z doby jejich dětství a dospívání. I přesto, že jsme ztotožnění s vlastním stylem výchovy, měli bychom brát v potaz, že nemusí vždy odpovídat všem kritériím pozitivního rozvoje osobnosti. Mnohdy může ve svém důsledku vést až k nežádoucímu projevu chování. Rodič by měl usilovat o nalézání případných slabin a jejich odstranění, aby předešel negativnímu působení na výchovný model a jednání vychovávaného.

3.3 Období vzdoru

Období vzdoru je velmi zásadní a přirozenou etapou ve vývoji dítěte a probíhá zpravidla ve věku mezi 18. měsícem a pěti lety. Toto období souvisí se sebeuvědomováním, kdy dítě poznává samo sebe, svou vůli a začíná projevovat svoji identitu. Dítě rovněž začíná používat zájmeno já. Není třeba se tohoto období obávat, jelikož vzdor není namířen účelně

proti rodičům, nýbrž je projevem vnitřního napětí. V tomto útlém věku dítěte není plně vyžralá nervová soustava a dítě tudíž nemá dostatek zkušeností. Z těchto důvodů může snaha o samostatnost a přecenění sil skončit kolapsem. Dítě by chtělo mnoho věcí zvládnout bez pomoci někoho jiného, ale vše se mu nedaří. Podobně je tomu při narušení navykých rituálů, či násilné vyrušení ze hry dítěte. Tyto záchvaty vzdoru se vyskytují tím častěji, čím více je dítěti bráněno v realizaci jeho záměrů. (Skládalová, 2015, s. 86)

V případě, že o sobě rodič pochybuje a nemá jistotu, že je na svém místě, je možné, že na projevy vzdoru nebude adekvátně a vhodně reagovat. Vzvoru dítěte nerozumí, nechápe ho jako prosazování vlastní identity a vysvětluje si ho spíše jako útok na vlastní osobu. Slovo „ne,“ jež je původně považováno za vyjádření vlastní osobnosti dítěte, se poté ubírá zcela jiným směrem a rodič si takové jednání vysvětluje jako osobní urážku. Čím více rodič usiluje o prosazení své vlastní moci nad dítětem a jeho jednání je autoritativní, tím větší začíná souboj mezi vychovávajícím a dítětem, jež se takovému přístupu brání, jelikož si chce zachovat svoji identitu. (Filliozat, 2011, s. 46)

Jsou situace, kdy je dítěti něco zakázáno a slyší z úst rodičů slova „ne, to nesmíš,“ může si tento projev vysvětlovat jako odmítání, kterému nerozumí. Takové „odmítání“ v něm vzbuzuje pocity strachu, přičemž daleko více touží po přijetí a uznání. Z reakcí rodičů dítě získává zkušenosti s tím, aby poznalo co je žádoucí a co už není. Tímto si pozvolna osvojuje pravidla, jež jsou zásadní pro vlastní bezpečí a soužití ve společnosti. Avšak pro dítě v období vzdoru to není nijak jednoduché. Nechápe důvody, proč něco může a něco nesmí. Rozumět těmto důvodům začíná ve věku asi 3 let a s přibývajícím věkem v následujících letech tomu bude rozumět čím dál lépe. (Kast- Zahn, 2012, s. 13-14)

Jestliže rodiče budou chápat vzdor a zuřivost dítěte jako pozitivní význam elementárních emocí, a budou usilovat o zvládnání svého vlastního hněvu a zlosti, poté pro ně bude mnohem snazší zacházet s touto velmi důležitou etapou psychického vývoje. Podaří-li se rodičům porozumět této fázi dětského období, budou usilovat o to, aby podpořili pozitivní síly, se kterými může dítě z této etapy vyjít. Vzvorování a zloba povzbuzuje u dítěte utváření vlastní vůle, sebevědomí a schopnost uplatnění se v dalším životě. (Kammerer, 2007, s. 411)

Jak již bylo zmíněno, období vzdoru u dítěte je velmi náročným vývojovým, přesto důležitým obdobím v životě jedince. Mnohdy není snadné zvládnout všechny situace, kdy se dítě vzbouzí, hněvá se a vzdoruje. Dítě by ovšem i v tomto období mělo vědět a cítit, že ho rodiče neodmítají a bezmezně milují.

3.4 Autoritativní a asertivní jednání rodičů

Vymezení autority bývá obvykle vysvětlováno jako opodstatnění uplatňovat moc. Autorita je umocněná jak tím, kdo vládne, tak tím, kdo je ovládán. Jako autoritu můžeme definovat přijetí určitého vzorce životního stylu, přičemž jako výsledek autority je označována poslušnost. Otázkou nám zůstává, jakou podobu může mít rodičovská autorita? Můžeme říct, že je určena samotným faktem rodičovství a zodpovědnosti vyplývající ze zákona. Zobrazuje zákonnou a tradiční koncepci autority, přičemž je dána do souvislosti rodič a dítě. Autorita rodiče je zjednávaná v dialogickém vztahu, jež se proměňuje s postupným vývojem dítěte. (Gjuričová, Kubička, 2009, s. 237)

V současné době si rodiče mohou zvolit z mimořádné nabídky výchovných stylů a soustavy poznatků o výchově. I to může být důvodem, proč někteří rodiče ve svých kompetencích tápou a nedovedou posoudit vhodný způsob vyjádření své autority. Je zapotřebí vnímat rozdílnost v autoritě formální a neformální. Formální autorita pochází z postavení rodiče či jeho funkce, fakticky může být ovšem minimální, či zcela žádná a to za situace, že nám ji ostatní nepřiznávají. Důležitá a zásadní je vždy autorita neformální. To je taková, ze které profitujeme bez ohledu na své formální společenské zařazení. Malé dítě má přirozenou tendenci uznávat u rodičů jak autoritu formální, tak rovněž neformální. Rodiče by ovšem měli usilovat o autoritu neformální, jelikož právě ta děti ovlivňuje v jejich jednání po období dětství a celkový život v budoucnu. Rodič, jenž je obdařen vysokou neformální autoritou, nemá zpravidla žádný problém s vymežováním hranic dítěti. Přitom zachovává ke svým dětem úctu a respekt, přeje si pro ně kvalitní a lepší život, než měl on sám. Nevyrovnaný postoj k autoritě formální je charakteristický pro rodiče trpící pocitem vlastní neuspokojivosti, či neúspěchu. Tito rodiče zpravidla požadují po svých dětech naprostou poslušnost, oplývají nepřiměřenou a přísnou kritikou, či oproti tomu mohou vlastní autoritu zpochybňovat a postrádají schopnost reálného posouzení faktických potřeb svých dětí. (Labusová, 2008)

Dle Biddulpha (2000, s. 74) souvisí přirozená autorita se schopností asertivního jednání. Asertivní rodiče se vyznačují ve výchově jednoznačností, pevným rozhodováním, jistotou a uvolněním. Děti těchto rodičů již ví, že když něco otec, či matka řeknou, tak to platí. Mají určitou jistotu v tom, že je rodiče nebudou ponižovat, či zesměšňovat. Zdravé asertivní jednání není nic běžného a snadného, tudíž příkladů není příliš mnoho. Zásadní je chápat asertivitu jako získanou vlastnost a ne jako něco, s čím se jedinec běžně narodí. To znamená,

že k ní můžeme postupem času dospět a osvojit si ji. Hlavní předpoklad asertivity tedy závisí na našich postojích.

3.5 Odměny a tresty

Zamyslíme-li se nad pojmem trest, jistě nás napadne nějaký ten pohlavek, jež jsme v mládí od svých rodičů mnohdy obdrželi, či nějaký zákaz a domácí vězení. Když se zamyslíme nad způsoby odměny, může nás napadnout většinou nějaká sladkost, či jiný, věcný, hmatatelný dárek. Zároveň si ovšem můžeme představit kamaráda, pro něhož nějaký ten pohlavek už není žádným trestem, či jiného, pro kterého naopak sladkosti už nejsou žádnou odměnou, jelikož jich má dostatek. V tomto případě žádného jedince nepřimějete ke krasopisně napsanému úkolu, když odměnou bude sladkost. Co je trestem pro někoho, nemusí nutně znamenat trest pro druhého. Dokonce uložený trest může být pro někoho i odměnou. Představíme-li si partu chlapců, kteří něco špatného provedli a jejich skutky jsou v rozporu s obecně uznávanými normami. Důkazem, že se některý chlapec zachoval jako ideální člen party, je právě uložený trest. Největší hrdina pro takovou partu je právě ten, koho nejvíce nahání policie, kdo byl již několikrát vyšetřován, kdo prožil nápravné zařízení, aj. Trest bychom si tedy měli vyložit tak, že to není to, co vychovávajícímu dítěti uloží, nýbrž to, co jako trest prožívá samotné dítě. V takovém případě dítě prožívá nepříjemné, tísnivé a ponížující pocity zahanbení, kterých se chce co nejdříve zbavit. (Matějček, 2012, s. 29)

Zásadní pochybení při trestání je použití tělesného trestu, či odmítání dítěte tím, že ho pošleme od sebe pryč. Mnozí rodiče tento způsob trestu praktikují tím, že dítě pošlou například do svého pokoje a dovolí mu přijít, až se uklidní. Srdce dítěte i rodiče ovšem tento způsob trestu vnímá jako projevy ne-lásky, emoční pohromy a dá se říct, že má prakticky horší následky, než pohlavek. Rodič dává svému dítěti najevo, že ho takového nemá rád a nechce ho vidět. Dítě, jež potřebuje ochranu a bezpečí se na projevu lásky cítí závislé. Dítěti v takové situaci způsobuje ztráta lásky hluboké existenciální ohrožení. Právě z těchto důvodů se může tento způsob trestu jevit jako velmi účinný. (Prekopová, 2010, s. 71-72)

Podobně jako u trestů se můžeme tázat, co je odměnou? Tak jako u trestů, za odměnu nelze považovat to, co stanovil vychovávající, nýbrž to, co jako odměnu považuje dítě. Poté se u dítěte dostaví onen příjemný pocit uspokojení a radosti, jež chce co nejdéle zachovat a znovu prožít. (Matějček, 2012, s. 30)

Velmi efektivním druhem odměny pro většinu dětí je, když mají možnost vykonávat různé činnosti společně s rodiči. Může se jednat o vykonání určitých prací v rodině, kdy dítě může pocítit určitý podíl zodpovědnosti a „dospělosti.“ Rovněž se může jednat o další společné zážitky, výlety, apod. Tyto formy nemusí být nutně rodičem prezentovány jako odměny, nýbrž působí tak právě z toho důvodu, že přijdou krátce po tom, co dítě učiní něco pozitivního a dobrého, co bychom rádi zažili znovu. (Říčan, 2013, s. 27-28)

3.6 Důslednost rodičů ve výchově

Zamyslíme-li se nad termínem důslednost, položme si otázku, zda není rovněž určitým druhem trestu? Neshazujeme své děti formulace typu, „jestli to neuděláš, pak...?“ Při takovém způsobu jednání a důslednosti nemají děti možnost rozhodovat se, jelikož vše již určil vychovávající. (Rogge, 2005, s. 54)

Můžeme říct, že důslednost úzce souvisí s počínáním dítěte, jež přináší různé následky a dítě je tak může pochopit. Důsledek by měl být dítěti zřejmý již předtím, než dojde k překročení hranic. Poté už je na něm samotném, zda bude konkrétní dohodu respektovat, či ji překročí a ponese si následky, o nichž předem vědělo. Důslednost vyvstává ze vzájemného respektu a požaduje, aby výsledek řešeného problému vycházel z vlastního posouzení. Je vyjádřením pozitivního dojmu o dítěti a předpokládá, že dítě zlobí z toho důvodu, že mu nebylo nabídnuto žádné konstruktivní řešení. Důsledky jsou pak vyjadřovány klidným hlasem a to je možné díky tomu, že byly dopředu dohodnuty. (Rogge, 2005, s. 56-57)

Nedůsledná výchova se ve své podstatě shoduje se způsobem nejednotné výchovy. Jedná se o výchovné postupy spojené s různými zákazy, ze kterých rodič nakonec sleví, uložení úkolu, který už není zkontrolován, a mnoho dalšího. Tento způsob výchovy postrádá určitý řád, systém a jednotnost. Dítě je následně zmatené, jelikož neví, jak se má zachovat, aby to bylo správně, a postupem času může začít situace zneužívat ke svému prospěchu. (Jucovičová, Žáčková, 2010, s. 63)

Z pohledu Skládalové (2018, s. 68) se dítě neobejde bez důsledné výchovy, jelikož ta zajišťuje v rodině vzájemnou důvěru. Dítě může věřit svým rodičům a již ví, jaké reakce může očekávat. Proto je důležité, aby rodiče plnili své sliby, uzavřené dohody a zachovávali svěřená tajemství. Dítě potřebuje cítit, že mu rodiče důvěřují. Ideálem je být takovým rodičem, za kterým dítě beze strachu přijde, svěří se mu s jakýmkoliv problémem, jelikož ví, že mu bude vždy nabídnuta pomocná ruka.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZACE VÝZKUMU

Empirická část diplomové práce je zaměřena na výchovné přístupy dětí v současné rodině. Sesbíraná data analyzují, zda rodiče preferují partnerský přístup v rodině, či převažuje spíše mocenský způsob výchovy. Do výzkumu byli jako respondenti zahrnuti rodiče, kteří vychovávají děti od 3 do 18 let. Šetření bylo realizováno prostřednictvím kvantitativního výzkumu. Dotazníkového šetření bylo použito, protože vzhledem k formulaci cílů se jevílo jako nejvhodnější metoda.

4.1 Hlavní výzkumný problém

Je velmi podstatné, jaký přístup ve výchově dětí rodiče zaujmají. Na výchovu dětí současných rodičů se zaměřuje tato práce. Je vhodné podotknout, že v roce 2016 bylo uskutečněno výzkumné šetření v rámci diplomové práce, jehož autorkou je Klára Lukešová (Lukešová, 2016, UTB, FHS, Pohled rodičů na výchovu dětí mladšího školního věku). Zmíněný výzkum se zabývá problematikou výchovných stylů a výchovného řízení v závislosti na pohlaví rodičů. Výzkum byl rovněž zaměřen na porovnání emočního vztahu v rodině z pohledů rodičů k dítěti a dětí k rodičům.

Tato práce usiluje o zjištění, jaký konkrétní výchovný přístup rodiče zaujmají a jak skutečně přistupují rodiče ke svým dětem nejen v mladším školním věku, ale od útlého věku až po dospělost. Hlavní výzkumný problém se tedy zabývá otázkou:

Jaký přístup rodiče zastávají ve výchově dětí v současné rodině?

4.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou na základě cíle stanoveny následovně:

- Jakým způsobem rodiče vychovávají své děti?
- Jaký mají rodiče názor na partnerský přístup v rodině?
- Jaký mají rodiče názor na nastavení svobody ve výchově dětí?
- Jaký mají rodiče názor na nastavení hranic ve výchově dětí?

4.3 Výzkumný cíl

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké výchovné přístupy zastávají rodiče ve výchově svých dětí. Porovnání partnerského přístupu s mocenským přístupem. V neposlední řadě zjištění, zda rodiče preferují svobodu ve výchově, či nastavení hranic.

Hlavní cíl výzkumu:

Hlavním cílem bylo zjistit, zda současní rodiče preferují ve výchově svých dětí partnerský přístup.

Dílčí cíle výzkumu:

- Zjistit, jaký přístup zastávají rodiče ve výchově svých dětí;
- Zjistit, zda existuje rozdíl mezi pohlavím rodiče a výchovným přístupem k dítěti;
- Zjistit, do jaké míry poskytují rodiče svým dětem svobodu;
- Zjistit, do jaké míry nastavují rodiče svým dětem hranice.

4.4 Metoda sběru dat a zpracování dat

Metoda sběru dat byla zvolena na základě kvantitativního výzkumu. Výzkum probíhal prostřednictvím dotazníkového šetření. Ke zpracování samotného dotazníku posloužil jako předloha Dotazník na zjišťování způsobu výchovy T-17, jejímž autorem je Čáp a Boschek, 1994. V roce 2000 došlo k jeho úpravě a položky v dotazníku byly zkráceny ze 40 na 28 položek. Dotazník od zmíněných autorů je určen především pro děti od 8 do 12 let a jejich rodičům. Zmíněný dotazník posloužil jako vzor, kdy respondenty se stali pouze rodiče a tomu odpovídala i formulace otázek směřující k rodičům. Pro náš výzkum bylo upraveno znění i počet otázek z 28 původních na 25 položek v dotazníku. Dotazník byl určen pro všechny rodiče ve věku od 20 do 60 let, kteří žijí ve Zlínském kraji. Podmínkou bylo vychovávat alespoň jedno dítě ve věku od 3 do 18 let. Druhem výběrových položek v dotazníku byly tzv. škálové položky Likertova typu. Respondenti měli možnost vyjádřit se a vyznačit křížkem svoji míru souhlasu, či nesouhlasu na 5 bodové škále, od naprosto souhlasím, až po naprosto nesouhlasím u 24 položek. Poslední otázka byla otevřená a dávala respondentům možnost vyjádřit svůj názor k danému tématu. Výzkum byl zahájen pilotním šetřením, kterého se účastnilo prvních 15 respondentů. Na malém vzorku zkoumaných respondentů bylo možné zjistit, že položky v dotazníku jsou srozumitelné, při vyplňování nevznikl žádný problém, a tudíž mohl být zahájen hlavní výzkum. Data získaná z pilotního šetření byla zařazena do celkového počtu. Dotazníky byly sesbírány pomocí techniky sněhové koule. To znamená, že dotazníky byly předány několika respondentům a ti byli následně požádáni, aby předali další dotazníky svým známým. Větší objem dat bylo umožněno získat na dvou základních školách. Na školách byli prostřednictvím pedagogů požádáni žáci, aby dotazníky předali svým rodičům a ti je buďto poslali zpět do školy po žácích, či je doručili do školy osobně.

Další dotazníky byly sesbírány rovněž v jednom zařízení sociálních služeb, kde měli pracovníci organizace možnost nosit rozdané dotazníky do kanceláře sociálních pracovníků. Na všech zmíněných místech byly přichystány zapečetěné krabice, do kterých respondenti dotazníky odevzdávali. Tímto způsobem byla zajištěna anonymita, na kterou byli předem upozorněni. Výzkumné šetření probíhalo po dobu 4 týdnů a bylo rozdáno 400 dotazníků. Návratnost dotazníků byla poměrně nízká a činila celkem 57,75%, tedy získáno bylo 231 dotazníků. Z celkového počtu navrácených dotazníků muselo být 15 dotazníků vyřazeno z důvodu neúplného vyplnění dotazníku, či dotazník vyplnili respondenti, kteří děti nemají. U dotazníků byly vyloučeny rovněž děti, které měly méně než 3 roky a více než 18 let. Takový dotazník byl ovšem relevantní z toho důvodu, že konkrétní respondent vychovával více dětí, které odpovídaly daným kritériím. Pro výzkum tedy bylo možné použít celkem 216 dotazníků.

4.5 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor tvořili rodiče, kteří vychovávají děti ve věku od 3 do 18 let. Základní soubor tvořili rodiče pocházející ze Zlínského kraje. Výzkumným souborem se mimo jiné stali rodiče, jejichž věková hranice byla v rozmezí od 20 do 60 let. Rozdáno bylo 400 dotazníků, jež sloužily k tomuto účelu. Respondenti tedy byli zvoleni na základě věku, vychovávající alespoň jedno dítě od 3 do 18 let a pocházející ze Zlínského kraje.

4.6 Popis metody a analýzy dat

Získaná data byla zaznamenána a zpracována pomocí datové tabulky v Microsoft Excel. Respondenti měli možnost na jednotlivé otázky odpovídat prostřednictvím 5 bodové škály dle toho, jak se s tvrzením ztotožňovali. Při analýze dat byly škálové položky v dotazníku interpretovány a zpracovány jako nominální data, kdy: naprosto souhlasím = 1 bod, spíše souhlasím = 2 body, nevím = 3 body, spíše nesouhlasím = 4 body a naprosto nesouhlasím = 5 bodů. U získaných dat byla dále zjištěna absolutní a relativní četnost. Absolutní četnost představuje konkrétní počet respondentů, kteří se výzkumu účastnili. Relativní četností jsme zobrazili procentuální podíl získaných informací z absolutní četnosti. Získaná data byla znázorněna pro větší přehlednost v grafech a tabulkách.

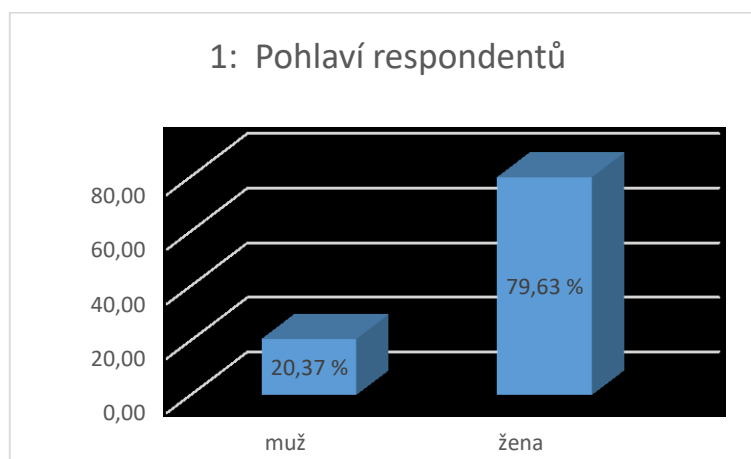
5 VÝSLEDKY

Tato praktická část diplomové práce se zabývá interpretací dat z uskutečněného výzkumu. Dotazníkového šetření se účastnilo celkem 216 respondentů. Dotazník je rozdělen na tři oblasti. První oblast otázek zjišťuje sociodemografické údaje o respondentech. U těchto otázek je provedena absolutní a relativní četnost, která je znázorněna v tabulkách. Druhá část otázek se již týká samotného výzkumu a analyzuje výchovné přístupy rodičů. U těchto otázek je provedena absolutní četnost a relativní četnost. Třetí a poslední část dotazníku se zaměřuje na nastavení hranic a svobody ve výchově dětí. Získaná data byla zpracována stejným způsobem, jako druhá část dotazníku. Otázky v dotazníku směřované ke zjištění výchovného přístupu byly zároveň srovnávány v závislosti na pohlaví respondentů.

5.1 Analýza sociodemografických údajů

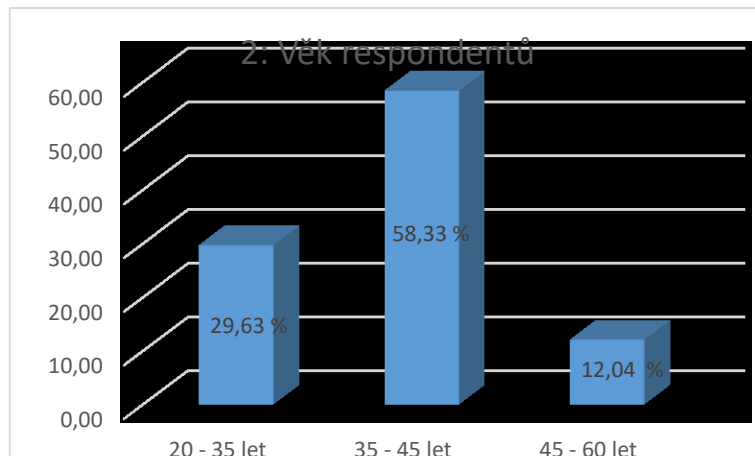
V této části prezentujeme první část dotazníku a tím jsou sociodemografické údaje. Pro přehlednost jsou údaje znázorněny v grafech.

Graf 1: Pohlaví respondentů

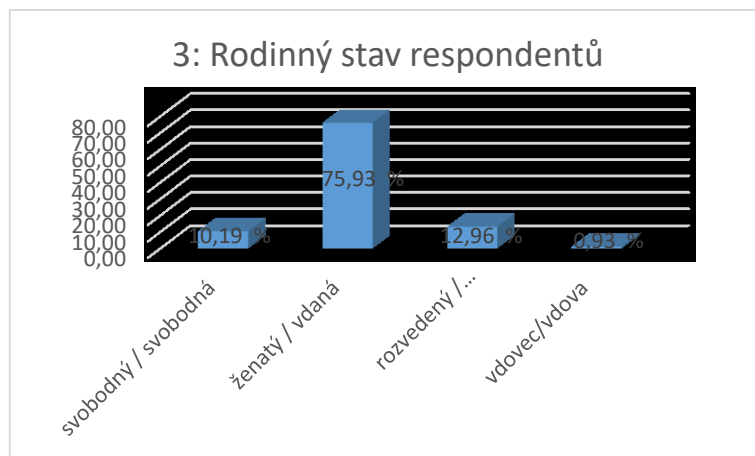
Z celkového počtu 216 respondentů se dotazníkového šetření zúčastnilo 44 mužů (20,37%) a 172 žen (79,63%). Na základě tohoto zjištění lze usuzovat, že ženy projevily větší míru iniciativy k zapojení se do výzkumu oproti mužům.

Graf 2: Věk respondentů

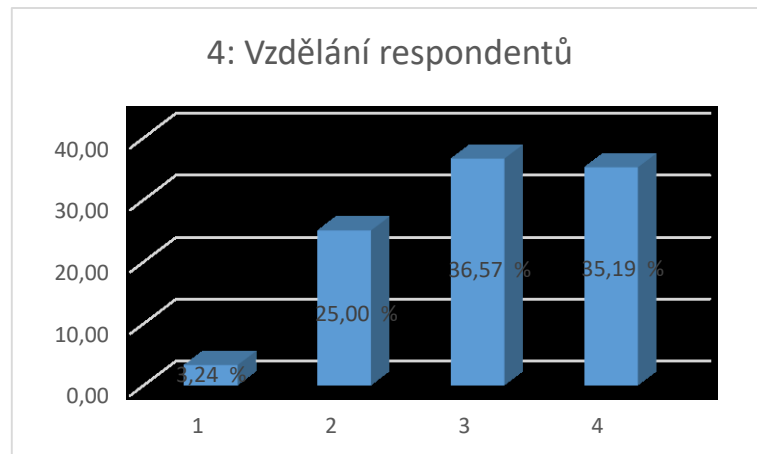
Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na respondenty věkové kategorie od 20 do 60 let. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že se do výzkumu zapojilo 64 (29,63%) respondentů ve věku 20-35 let. Nejvíce respondentů v počtu 164 (58,33%) odpovědělo ve věku 35 – 45 let. V rozmezí 45 – 60 let odpovědělo 26 (12,04%) dotazovaných.

Graf 3: Rodinný stav respondentů

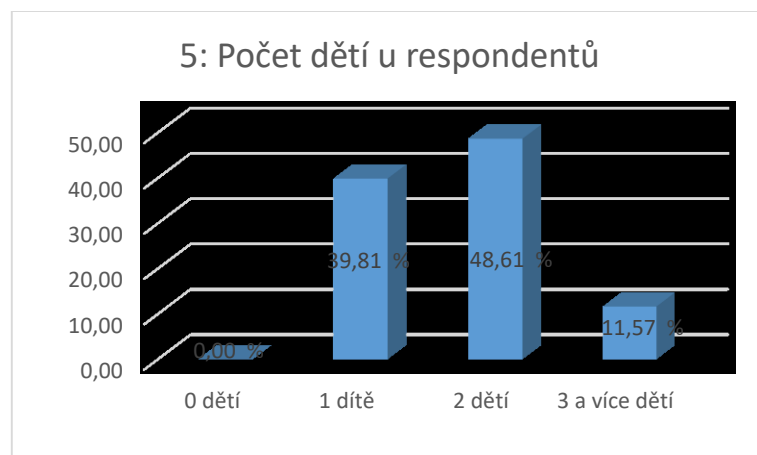
Z grafu vyplývá, že dotazníkového šetření se zúčastnilo 22 (10,19%) svobodných respondentů a nejvíce respondentů v počtu 144 (75,93%) byli ženatí muži, či vdané ženy. Dále odpovědělo 28 (12,96%) respondentů, kteří jsou rozvedení a 2 (0,93%) jež ovdověli. Z uvedeného zjištění vyplývá, že převážná většina respondentů žije v manželství.

Graf 4: Vzdělání respondentů

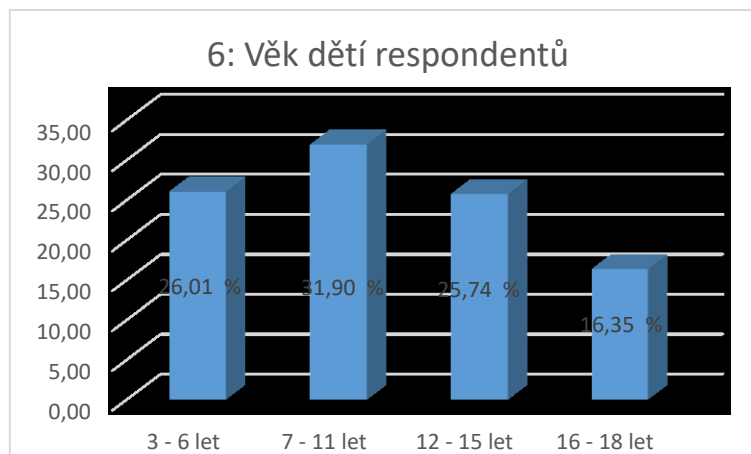
Na položku v dotazníku týkající se dokončeného vzdělání odpovědělo 7 (3,24%) respondentů se základním vzděláním, dále 54 (25,00%) respondentů, jež mají střední školu zakončenou výučním listem, 79 (36,57%) respondentů se střední školou zakončenou maturitou a v poslední řadě 76 (35,19%) respondentů, kteří mají vysokoškolské vzdělání. Z toho vyplývá vysoká míra vzdělanosti u rodičů.

Graf 5: Počet dětí u respondentů

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na rodiče, jež vychovávají alespoň jedno dítě ve věku ve věku od 3-18 let včetně. Z toho důvodu na počet dětí 0 neodpověděl žádný respondent. Dále je zřejmé, že 1 dítě má 86 (39,81%) respondentů, 2 děti má 105 (48,61) respondentů a 3 děti a více má 25 (11,57) respondentů. Můžeme tedy říct, že respondenti vychovávají ve své rodině v převážné většině jedno dítě, nebo dvě děti.

Graf 6: Věk dětí respondentů

Z výše uvedeného grafu lze odvodit skutečnost, že 97 (26,01%) respondentů vychovává dítě ve věku 3-6 let a 119 (31,90%) respondentů vychovává dítě ve věku 7-11 let. Dále vychovává 96 respondentů (25,74%) dítě ve věku 12-15 let a 61 (16,35) respondentů vychovává dítě ve věku 16-18 let. Dotazníkové šetření zobrazuje, že každá věková kategorie dětí byla hojně zastoupena a nejvíce převažují respondenti vychovávající děti ve věku 7-11 let.

5.2 Interpretace dotazníku a názory rodičů na výchovu

Následující kapitola interpretuje zjištěné údaje z uskutečněného výzkumu. Celkem bylo v dotazníku položeno 25 otázek. Položky v dotazníku byly rozděleny na dvě kategorie. První část dotazníku se týkala otázek 1 – 13. Zaměřovala se na výchovu dětí a související přístupy v rodině. Druhá část dotazníku se týkala otázek 14 – 25. Tyto položky se zabývaly nastavením hranic a svobody ve výchově dětí. Položky v dotazníku byly záměrně přeskupeny. Níže jsou seřazeny dle kategorií a dále interpretovány dle odpovědí respondentů, kdy hodnota čím více směřovala k 1, vyjadřovala maximální míru souhlasu s tvrzením a čím více k 5, tím vyjadřovala s tvrzením míru nesouhlasu. U získaných dat byla vypočítána absolutní a relativní četnost.

5.2.1 Analýza dotazníku pro zjišťování rodičovských přístupů

V této části jsou analyzovány 4 podkategorie zaměřující se na zjišťování rodičovských přístupů. Jednotlivé podkategorie se zaměřují na spolupráci mezi rodiči a dětmi, komunikaci mezi rodiči a dětmi, výchovné přístupy rodičů a odměny a tresty ve výchově.

5.2.1.1 *Spolupráce mezi rodiči a dětmi*

Tabulka 2. Zapojení dětí při řešení rodinných situací

Otázka č. 1 Mé děti se aktivně zapojují při řešení všech situací, jež se jich týkají.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	66	30,56
spíše souhlasím	123	56,94
nevím	8	3,70
spíše nesouhlasím	18	8,33
naprosto nesouhlasím	1	0,46
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku vyjadřuje míru zapojení dětí při řešení rodinných situací, jež se jich týkají. Z uvedené tabulky vyplývá, že 66 (30,56%) respondentů naprosto souhlasí s tvrzením, že svým dětem dávají maximální příležitost k aktivnímu zapojení se při řešení rodinných situací, jež se jich týkají. Nejvíce respondentů 123 (56,94%) uvedlo, že s tvrzením spíše souhlasí, 8 (3,70%) respondentů neví, 18 (8,33%) respondentů spíše nesouhlasí a 1 (0,46%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných údajů lze tedy usuzovat, že rodiče své děti v převážné většině zapojují při řešení rodinných situací, jež se jich týkají.

Tabulka 3. Organizování volného času v rodině

Otázka č. 3 Volný čas a záležitosti týkající se rodiny organizujeme společně s dětmi.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	97	44,91
spíše souhlasím	100	46,30
nevím	10	4,63
spíše nesouhlasím	8	3,70
naprosto nesouhlasím	1	0,46
celkem	216	100,00

Výše uvedená položka v dotazníku se zabývá mírou zapojení dětí při organizaci volného času v rodině. Bylo zjištěno, že 97 (44,91%) respondentů naprosto souhlasí s tvrzením, že při organizaci volného času a rodinných záležitostech pravidelně zapojují i své děti. 100

(43,30%) respondentů s tímto tvrzením spíše souhlasí, 10 (4,63%) respondentů neví, 8 (3,70%) respondentů spíše nesouhlasí a 1 (0,46%) respondent naprosto nesouhlasí. Z výsledků je zřetelné, že rodiče své děti zapojují při organizování volného času v rodině.

Tabulka 4 Svobodná volba dětí při rozhodování

Otázka č. 14 Ve výchově dětí preferuji dobrovolné a svobodné rozhodování.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	27	12,50
spíše souhlasím	91	42,13
nevím	33	15,28
spíše nesouhlasím	56	25,93
naprosto nesouhlasím	9	4,17
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku se zabývá mírou preference dobrovolného a svobodného rozhodování dětí při výchově. Bylo zjištěno, že 27 (12,50%) respondentů naprosto souhlasí s tím, že preferuje ve výchově dětí dobrovolné a svobodné rozhodování. Nejvíce respondentů 91 (42,13%) uvedlo, že s tvrzením spíše souhlasí. 33 (15,28%) neví, 56 (25,93%) spíše nesouhlasí a 9 (4,17) naprosto nesouhlasí. Je tedy zřejmé, že rodiče preferují dobrovolné a svobodné rozhodování ve střední míře a nenechávají dětem naprostou svobodu.

5.2.1.2 *Komunikace mezi rodiči a dětmi*

Tabulka 5. Zásadní slovo v rodině

Otázka č. 2 Při řešení problémových situací mám hlavní slovo já, jakožto rodič.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	109	50,46
spíše souhlasím	93	43,06
nevím	4	1,85
spíše nesouhlasím	9	4,17
naprosto nesouhlasím	1	0,46
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku se zaměřuje na řešení problémových situací v rodině a kladení důrazu na názor dětí. 109 (50,46%) respondentů vyjádřilo naprostou míru souhlasu s tvrzením, že při řešení problémových situací mají hlavní slovo oni, jakožto rodiče. 93 (43,06%) respondentů s tímto tvrzením spíše souhlasí, 4 (1,85%) respondenti neví, 9 (4,17%) spíše nesouhlasí a 1 (0,46%) s tímto tvrzením naprosto nesouhlasí. Je tedy evidentní, že rodiče považují své slovo při řešení problémových situací v rodině jako zásadní.

Tabulka 6. Komunikace mezi rodiči a dětmi

Otázka č. 5 S mými dětmi si často povídáme a probíráme různá témata.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	125	57,87
spíše souhlasím	75	34,72
nevím	7	3,24
spíše nesouhlasím	9	4,17
naprosto nesouhlasím	0	0,00
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku se zabývá komunikací mezi rodiči a dětmi. 125 (57,87%) respondentů vyjádřilo naprostou míru souhlasu s tvrzením, že se svými dětmi si často povídají a probírají různá témata. 75 (34,72%) respondentů s tímto tvrzením spíše souhlasí, 7 (3,24%) odpovědělo nevím, 9 (4,17%) spíše nesouhlasí a naprostý nesouhlas nevyjádřil žádný respondent. Je tedy zřejmá pozitivní skutečnost, že rodiče se svými dětmi velmi často komunikují.

Tabulka 7. Důvěra rodičů při komunikaci s dětmi

Otázka č. 7 Věřím všemu, co mi děti říkají a s čím se mi svě- řují.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	61	28,24
spíše souhlasím	114	52,78
nevím	20	9,26
spíše nesouhlasím	20	9,26
naprosto nesouhlasím	1	0,46
celkem	216	100,00

Výše zmíněná položka v dotazníku pojednává o problematice, zda rodiče věří všemu, co jim děti říkají a s čím se jim svěřují. 61 (28,24%) respondentů odpovědělo, že naprosto souhlasí, více než polovina respondentů 114 (52,78%) odpověděla, že spíše souhlasí, 20 (9,26%) odpovědělo neví, 20 (9,26%) respondentů odpovědělo, že spíše nesouhlasí a 1 (0,46%) naprosto nesouhlasí. Je tedy zřejmé, že rodiče v převážné většině věří všemu, co jim děti říkají a s čím se jim svěřují.

Tabulka 8. Odmítání dětí u zaneprázdněných rodičů

Otázka č. 8 Mým dětem často říkám, že mám moc práce, a aby nezdržovaly.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	6	2,78
spíše souhlasím	36	16,67
nevím	20	9,26
spíše nesouhlasím	106	49,07
naprosto nesouhlasím	48	22,22
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku se zabývá problematikou, zda rodiče upřednostňují svoji práci a povinnosti před svými dětmi. S výrokem, zda rodiče svým dětem říkají, že mají moc práce a aby nezdržovaly, naprosto souhlasí 6 (2,78%) respondentů, 36 (16,67%) respondentů s tímto výrokem spíše souhlasí a 20 (9,26%) neví. Nejvíce respondentů 106 (49,07) s tímto výrokem spíše nesouhlasí a 48 (22,22%) naprosto nesouhlasí. Aritmetický průměr byl vypočítán na hodnotu 3,71. Je tedy zjištěna pozitivní skutečnost, že převážná většina rodičů svoji práci a své povinnosti před svými dětmi neupřednostňuje.

Tabulka 9. Zvyšování hlasu na děti ze strany rodičů

Otázka č. 13 Na mé děti musím velmi často zvýšit hlas.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	12	5,56
spíše souhlasím	72	33,33
nevím	11	5,09
spíše nesouhlasím	99	45,83
naprosto nesouhlasím	22	10,19
celkem	216	100,00

Poslední položka v dotazníku zabývající se komunikací mezi rodiči a dětmi se věnuje způsobu, jak rodiče se svými dětmi mluví. 12 (5,56%) respondentů naprosto souhlasí s výrokem, že na své děti musí velmi často zvýšit hlas. 72 (33,33%) spíše souhlasí, 11 (5,09%) respondentů neví, necelá polovina 99 (45,83%) s tímto výrokem spíše nesouhlasí a 22 (10,19%) naprosto nesouhlasí. Je vykázána významná skutečnost, že rodiče na své děti zhruba z poloviny musí zvyšovat hlas a více jak polovina rodičů na své děti zvyšovat hlas nemusí. Toto zjištění lze považovat za poměrně zajímavé, jelikož rodiče na jednu stranu dle zjištěných výsledků z výzkumu preferují spíše svobodný, přátelský přístup a spolupráci, ale na druhou stranu na své děti téměř polovina respondentů zvyšuje hlas.

5.2.1.3 Výchovné přístupy rodičů

Kategorie zaměřující se na výchovné přístupy rodičů byly kromě absolutní četnosti, relativní četnosti a aritmetického průměru zároveň srovnány v závislosti na pohlaví. Hlavním tématem práce je analýza výchovných přístupů v rodině a jeden z dílčích cílů je zjistit, zda existuje rozdíl mezi pohlavím rodiče a výchovným přístupem k dítěti. Z toho důvodu bylo vhodné analýzu u této kategorie uskutečnit.

Tabulka 10. Přátelský vztah mezi rodiči a dětmi

Otázka č. 4 S mými dětmi mám kamarádský vztah.	absolutní četnost	relativní četnost v %	muž	žena
naprosto souhlasím	102	47,22	21 (47,5%)	81 (47%)
spíše souhlasím	96	44,44	21 (47,5%)	75 (44%)
nevím	12	5,56	2 (5%)	10 (6%)
spíše nesouhlasím	6	2,78	0	6 (3%)
naprosto nesouhlasím	0	0,00	0	0
celkem	216	100,00	44	172

Výše uvedená položka v dotazníku se zabývá vztahem mezi rodiči a dětmi. Na otázku, zda mají rodiče se svými dětmi kamarádský vztah, odpovědělo 102 (47,22%) respondentů, že naprosto souhlasí, 96 (44,44%) respondentů spíše souhlasí, 12 (5,56%) spíše nesouhlasí a naprosto nesouhlasil žádný respondent. Znamená to tedy, že rodiče v převážné většině dávají přednost kamarádskému (partnerskému) vztahu před mocenským. Výzkumná otázka byla rovněž porovnána na základě pohlaví a zkoumala, zda existuje rozdíl v přístupu

k dětem v závislosti na pohlaví. V tabulce je procentuálně znázorněno, že neexistuje rozdíl v rodičovském přístupu k dětem v závislosti na pohlaví.

Tabulka 11. Vzájemná radost mezi rodiči a dětmi

Otázka č. 6 S mými dětmi se často smějeme.	absolutní četnost	relativní četnost v %	muž	žena
naprosto souhlasím	146	67,59	24 (55%)	122(71%)
spíše souhlasím	60	27,78	17 (38%)	43 (25%)
nevím	8	3,70	2 (5%)	6 (3%)
spíše nesouhlasím	2	0,93	1 (2%)	1 (1%)
naprosto nesouhlasím	0	0,00	0 (0%)	0 (0%)
celkem	216	100,00	44	172

Položka v dotazníku se dotazuje respondentů, zda se často smějí se svými dětmi. Převážná většina respondentů 146 (67,59%) vyjádřila naprostou míru souhlasu s tvrzením, že se se svými dětmi smějí často. 60 (27,78%) respondentů se vyjádřilo, že s tvrzením spíše souhlasí, 8 (3,70%) neví, 2 (0,93%) s výrokem spíše nesouhlasí a naprostý nesouhlas neprojevil žádný respondent. Zjištěné údaje vypovídají, že rodiče se se svými dětmi velmi často smějí a mají tudíž přátelský vztah. Výzkumná otázka byla rovněž porovnána na základě pohlaví. Zvýše uvedené tabulky vyplývá, že ženy vyjádřily ve větší procentuální míře naprostý souhlas s tvrzením, že se se svými dětmi často smějí oproti mužům. V závěru lze ovšem konstatovat, že mezi pohlavím rodičů a přátelským vztahem k dětem neexistuje významný rozdíl.

Tabulka 12. Poslušnost dětí

Otázka č. 9 Moje děti mě musí poslouchat.	absolutní četnost	relativní četnost v %	muž	žena
naprosto souhlasím	96	44,44	18 (41%)	77 (45%)
spíše souhlasím	102	47,22	22 (50%)	80 (47%)
nevím	7	3,24	2 (5%)	5 (3%)
spíše nesouhlasím	9	4,17	1 (2%)	8 (5%)
naprosto nesouhlasím	2	0,93	1 (2%)	2 (1%)
celkem	216	100,00	44	172

Položka v dotazníku se zabývá problematikou, zda rodiče kladou důraz na poslušnost svých dětí. S tvrzením, že své rodiče musí děti poslouchat, vyjádřilo 96 (44,44%) respondentů naprostý souhlas, 102 (47,22%) respondentů s tímto tvrzením spíše souhlasí, 7 (3,24%) respondentů neví, 9 (4,17) spíše nesouhlasí a 2 (0,93%) respondenti naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných údajů je tedy zřejmé, že převážná většina rodičů vyžaduje poslušnost od svých dětí. Na základě pohlaví bylo zjištěno, že jak muž, tak i žena vyžadují od svých dětí poslušnost a tudíž neexistuje významný rozdíl.

Tabulka 13. Vzájemná pomoc mezi rodiči a dětmi

Otázka č. 10 S mými dětmi si pomáháme navzájem.	absolutní četnost	relativní četnost v %	muž	žena
naprosto souhlasím	84	38,89	14 (32%)	70 (41%)
spíše souhlasím	106	49,07	20 (45%)	85 (49%)
nevím	19	8,80	5 (11%)	13 (8%)
spíše nesouhlasím	6	2,78	3 (7%)	3 (2%)
naprosto nesouhlasím	1	0,46	2 (5%)	1 (1%)
celkem	216	100,00	44	172

Výše uvedená položka v dotazníku se zabývá problematikou, zda si rodiče pomáhají se svými dětmi navzájem. 84 (38,89%) respondentů vyjádřilo naprostý souhlas s tvrzením, že si se svými dětmi vzájemně pomáhají. 106 (49,07%) respondentů s tímto tvrzením spíše souhlasí, 19 (8,80 %) respondentů neví, 6 (2,78%) respondentů spíše nesouhlasí, 1 (0,46%) naprosto nesouhlasí. Je tedy evidentní, že rodiče si se svými dětmi vzájemně pomáhají a jsou si oporou. Zajímavým zjištěním bylo porovnání této otázky na základě pohlaví. Z tabulky lze vypočítat, že ženy jako matky projeví větší míru (90%) vzájemné pomoci se svými dětmi oproti mužům (77%).

5.2.1.4 Odměny a tresty ve výchově

Tabulka 14. Používání trestů při výchově

Otázka č. 11 Při výchově musím často použít tresty.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	3	1,39
spíše souhlasím	25	11,57
nevím	14	6,48
spíše nesouhlasím	115	53,24
naprosto nesouhlasím	59	27,31

Položka v dotazníku se zabývá používáním trestů ve výchově a zkoumá, zda jsou rodiče nuceni při výchově často používat tresty. S tímto tvrzením naprosto souhlasí 3 (1,39%) respondenti, 25 (11,57%) spíše souhlasí, 14 (6,48%) respondentů neví, 115 (53,24%) spíše nesouhlasí a 59 (27,31%) respondentů naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných údajů jednoznačně vyplývá, že rodiče v převážné většině tresty ve výchově dětí nepoužívají.

Tabulka 15. Obdarovávání dětí ze strany rodičů

Otázka č. 12 Mé děti často finančně či hmotně obdarovávám.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	13	6,02
spíše souhlasím	35	16,20
nevím	20	9,26
spíše nesouhlasím	104	48,15
naprosto nesouhlasím	44	20,37
celkem	216	100,00

Poslední položka v dotazníku, jež zakončuje oblast rodičovských přístupů, se zabývá finančním a hmotným obdarováváním dětí. 13 (6,02%) respondentů naprosto souhlasí s tvrzením, že své děti finančně či hmotně obdarovávají. 35 (16,20%) s tímto výrokem spíše souhlasí, 20 (9,26%) neví, 104 (48,15%) respondentů spíše nesouhlasí a 44 (20,37%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných údajů lze tedy vyvodit závěr, že rodiče své děti v převážné míře finančně či hmotně neobdarovávají.

5.2.2 Analýza dotazníku nastavení svobody a hranic ve výchově

V této části je analyzováno nastavení svobody a hranic ve výchově dětí v současné rodině. Kategorie se dělí na svobodu a respekt ve výchově dětí a hranice a pravidla ve výchově dětí.

5.2.2.1 Svoboda a respekt ve výchově dětí

Tabulka 16. Svoboda při rozhodování dětí

Otázka č. 14 Ve výchově dětí preferuji dobrovolné a svobodné rozhodování.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	27	12,50
spíše souhlasím	91	42,13
nevím	33	15,28
spíše nesouhlasím	56	25,93
naprosto nesouhlasím	9	4,17
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku se zabývá preferováním dobrovolného a svobodného rozhodování při výchově dětí. Dle tabulky lze pozorovat, že 27 (12,50%) respondentů naprosto souhlasí s tvrzením, že ve výchově dětí preferuje dobrovolné a svobodné rozhodování. 91 (42,13%) respondentů spíše souhlasí, 33 (15,28%) respondentů neví, 56 (25,93%) spíše nesouhlasí a 9 (4,17%) naprosto nesouhlasí. Je tedy zřejmé, že rodiče preferují svobodné a dobrovolné rozhodování ve střední míře, druhá a menší polovina rodičů se přiklání k omezení svobodného rozhodování.

Tabulka 17. Přístup rodičů k dětem

Otázka č. 21 K mým dětem přistupuji jako k dospělým lidem, které respektuji.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	39	18,06
spíše souhlasím	103	47,69
nevím	24	11,11
spíše nesouhlasím	39	18,06
naprosto nesouhlasím	11	5,09
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku se zaměřuje na přístupy rodičů k vlastním dětem jako k dospělým lidem. 39 (18,06%) respondentů naprosto souhlasí s tvrzením, že ke svým dětem přistupují jako k dospělým lidem, které respektují. 103 (47,69%) s tímto tvrzením spíše souhlasí, 24 (11,11%) neví, 39 (18,06%) respondentů spíše nesouhlasí a 11 (5,09%) naprosto nesouhlasí. Z výsledků lze tedy vyvodit závěr, že převážná většina rodičů přistupuje ke svým dětem jako k dospělým lidem a respektuje je.

Tabulka 18. Osamostatnění dětí

Otázka č. 25 Těším se, až se mé děti budou moci o sebe více samy postarat.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	49	22,69
spíše souhlasím	65	30,09
nevím	51	23,61
spíše nesouhlasím	40	18,52
naprosto nesouhlasím	11	5,09
celkem	216	100,00

Výše zmíněná položka v dotazníku zjišťuje názory rodičů, zda se těší, až se jejich děti budou moci o sebe více samy postarat. 49 (22,69%) respondentů s tímto tvrzením naprosto souhlasí, 65 (30,09%) spíše souhlasí, 51 (23,61%) neví, 40 (18,52%) respondentů spíše nesouhlasí a 11 (5,09%) naprosto nesouhlasí. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že více než polovina rodičů se těší na to, až se jejich děti budou moci o sebe samy více postarat.

5.2.2.2 Hranice a pravidla ve výchově dětí

Tabulka 19. Používání zákazů ve výchově

Otázka č. 15 Mým dětem musím neustále něco zakazovat.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	2	0,93
spíše souhlasím	25	11,57
nevím	17	7,87
spíše nesouhlasím	129	59,72
naprosto nesouhlasím	43	19,91
celkem	216	100,00

Výše zmíněná položka v dotazníku zkoumá, zda rodiče musí svým dětem neustále něco zakazovat. 2 (0,93%) respondenti s tímto tvrzením naprosto souhlasí, 25 (11,57%) spíše nesouhlasí, 17 (7,87%) neví, 129 (59,72%) respondentů spíše nesouhlasí a 43 (19,91%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných údajů je tedy evidentní, že rodiče nesouhlasí s tím, že by museli svým dětem neustále něco zakazovat.

Tabulka 20. Prikazování ve výchově

Otázka č. 16 Mým dětem musím neustále něco poroučet.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	4	1,85
spíše souhlasím	50	23,15
nevím	18	8,33
spíše nesouhlasím	100	46,30
naprosto nesouhlasím	44	20,37
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku zjišťuje, zda rodiče musí svým dětem neustále něco poroučet. 4 (1,85%) respondenti s tímto tvrzením naprosto souhlasí, 50 (23,15%) spíše souhlasí, 18 (8,33%) respondentů neví, 100 (46,30%) spíše nesouhlasí a 44 (20,37%) naprosto nesouhlasí. Lze tedy vyvodit závěr, že více než polovina rodičů nemusí svým dětem neustále něco poroučet.

Tabulka 21. Přísnost ve výchově

Otázka č. 17 Na své děti jsem přísný/á.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	22	10,19
spíše souhlasím	79	36,57
nevím	48	22,22
spíše nesouhlasím	60	27,78
naprosto nesouhlasím	7	3,24
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku zjišťuje názory rodičů, zda jsou na své děti přísní. Naprostý souhlas vyjádřilo 22 (10,19%) respondentů a spíše souhlasí 79 (36,57%) respondentů. Odpověď neví zaznačilo 48 (22,22%) respondentů. Dále 60 (27,78%) respondentů s tímto tvrzením

spíše nesouhlasí a 7 (3,24%) naprosto souhlasí. Výsledky tedy dokazují, že zhruba polovina rodičů souhlasí s tím, že na své děti jsou přísní.

Tabulka 22. Zapojení dětí v domácnosti

Otázka č. 18 Mé děti musí v rodině často pomáhat.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	22	10,19
spíše souhlasím	79	36,57
nevím	48	22,22
spíše nesouhlasím	60	27,78
naprosto nesouhlasím	7	3,24
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku zjišťuje skutečnost, zda děti v konkrétních rodinách musí často pomáhat. S tímto tvrzením souhlasí 22 (10,19) respondentů, 79 (36,57%) spíše souhlasí, 48 (22,22%) neví, 60 (27,78%) respondentů spíše nesouhlasí a 7 (3,24%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných výsledků lze vyvodit závěr, že téměř polovina rodičů vyžaduje od svých dětí pomoc a zapojení se do chodu rodiny.

Tabulka 23. Nastavení a dodržování pravidel v rodině

Otázka č. 19 S mými dětmi máme nastavená pravidla, která musí dodržovat.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	72	33,33
spíše souhlasím	107	49,54
nevím	13	6,02
spíše nesouhlasím	22	10,19
naprosto nesouhlasím	2	0,93
celkem	216	100,00

Výše zmíněná položka v dotazníku zjišťuje, zda rodiče mají se svými dětmi nastavená určitá pravidla, jež musí vzájemně dodržovat. S tímto tvrzením naprosto souhlasí 72 (33,33%) respondentů, 107 (49,54%) spíše souhlasí, 13 (6,02%) neví, 22 (10,19%) respon-

dentů spíše nesouhlasí a 2 (0,93%) s tímto tvrzením naprosto nesouhlasí. Můžeme tedy jednoznačně říci, že rodiče mají se svými dětmi nastavená pravidla, která musí dodržovat, což znázorňuje snahu o nastavení hranic a pravidel ve výchově dětí v rodině.

Tabulka 24. Dovolení se rodičů ze strany dětí při trávení volného času

Otázka č. 20 Když chtějí mé děti ven, musí se mě vždy zeptat.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	110	50,93
spíše souhlasím	63	29,17
nevím	11	5,09
spíše nesouhlasím	28	12,96
naprosto nesouhlasím	4	1,85
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku zjišťuje, zda se děti musí ptát svých rodičů, když chtějí jít ven. U této položky projevila naprostý souhlas polovina 110 (50,96%) respondentů, 63 (29,17%) respondentů spíše souhlasí, 11 (5,09%) neví, 28 (12,96%) spíše nesouhlasí a 4 (1,85%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných výsledků je tedy evidentní, že rodiče rozhodují o tom, zda děti mohou jít ven, což dokazuje nastavení hranic ve výchově.

Tabulka 25. Přehled rodičů o trávení volného času dětí

Otázka č. 22 Mám vždy přehled o tom, co mé děti právě dělají a kde se nacházejí.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	110	50,93
spíše souhlasím	63	29,17
nevím	11	5,09
spíše nesouhlasím	28	12,96
naprosto nesouhlasím	4	1,85
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku zjišťuje, zda rodiče mají vždy přehled o tom, co jejich děti právě dělají a kde se nacházejí. S tímto tvrzením naprosto souhlasí polovina 110 (50,93 %) respon-

dentů, 63 (29,17%) spíše souhlasí, 11 (5,09%) respondentů neví, 28 (12,96%) spíše nesouhlasí a 4 (1,85%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných výsledků je naprosto zřejmé, že rodiče mají v převážné většině přehled o tom, co jejich děti dělají a kde se právě nacházejí.

Tabulka 26. Dotazování dětí, když něco požadují

Otázka č. 23 Když mé děti něco chtějí, musí se vždy zeptat.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	67	31,02
spíše souhlasím	99	45,83
nevím	15	6,94
spíše nesouhlasím	34	15,74
naprosto nesouhlasím	1	0,46
celkem	216	100,00

Položka v dotazníku zjišťuje, zda rodiče vyžadují od svých dětí, aby se vždy zeptaly, když něco chtějí. S tímto tvrzením naprosto souhlasí 67 (31,02%) respondentů, 99 (45,83%) respondentů spíše souhlasí, 15 (6,94%) neví, 34 (15,74%) respondentů spíše souhlasí a 1 (0,46%) naprosto nesouhlasí. Ze zjištěných údajů vyplývá, že převážná většina respondentů vyžaduje od svých dětí, aby se vždy zeptaly, když něco chtějí. Tato skutečnost dokazuje nastavení pravidel v rodině.

Tabulka 27. Důraz na dobré školení výsledky

Otázka č. 24 Po svých dětech požadují velmi dobré školní vý- sledky.	absolutní četnost	relativní četnost v %
naprosto souhlasím	26	12,04
spíše souhlasím	90	41,67
nevím	40	18,52
spíše nesouhlasím	51	23,61
naprosto nesouhlasím	9	4,17
celkem	216	100,00

Poslední uzavřená položka v dotazníku zjišťuje, zda rodiče požadují po svých dětech velmi dobré školní výsledky. S tímto tvrzením naprosto souhlasí 26 (12,04%) respondentů, 90 (41,67%) spíše souhlasí, 40 (18,52%) respondentů neví, 51 (23,61%) spíše nesouhlasí a 9 (4,17%) naprosto nesouhlasí. Z výsledků lze pozorovat, že více než polovina respondentů požaduje po svých dětech velmi dobré školní výsledky.

Otevřená otázka

Zcela poslední položka v dotazníku umožnila respondentům otevřeně se vyjádřit k danému tématu partnerského přístupu ve výchově dětí v současné rodině a sdělit svůj názor. Z odpovědí lze vypožorovat, že rodiče usilují o jednotnou výchovu svých dětí a snaží se ze svých dětí vychovat slušné a poctivé jedince. Pozitivním zjištěním u některých respondentů bylo, že si partneři jako rodiče nepodráží autoritu a usilují o jednotnou výchovu svých dětí.

Dalším kladným zjištěním bylo, že určitá část respondentů se snaží dětem ve výchově spíše vysvětlovat, než přikazovat a kladou důraz na dodržování pravidel. Někteří respondenti sdělili, že mezi jejich dětmi je větší věkový rozdíl a ke každému přistupují jinak. S vyšším věkem se jim dostává více svobody, volnosti i důvěry a zodpovědnosti. Tato reakce svědčí o preferenci individuálního přístupu k dětem vzhledem k věku a povaze dětí. Zajímavým podnětem byla reakce respondentů, kteří vyjádřili myšlenku, že v dnešní uspěchané a „pře-technizované“ době je nutné najít si více času pro společné chvíle s dětmi a jít svým dětem v mnohých situacích příkladem.

5.3 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuze

Výzkum uskutečněný v rámci diplomové práce sledoval, jaký přístup zastávají rodiče ve výchově svých dětí. Byl realizován formou dotazníkového šetření a byla projevena snaha o získání co největšího množství dat. Celkem se tedy podařilo získat 216 dotazníků, přičemž největší zájem o zapojení se do výzkumu projevily ženy.

Podařilo se zjistit, že rodiče jednoznačně zastávají ve výchově svých dětí partnerský přístup. Tento přístup projevují například tím, že se snaží dětem vysvětlovat a ne přikazovat. Rovněž usilují o proaktivní výchovu a snaží se ze svých dětí vychovat slušné a odpovědné jedince na základě dobrých lidských vlastností.

K diskuzi se nabízí protichůdné zjištění na základě uskutečněného výzkumu z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, zaměřeného na pohled rodičů ve výchově dětí mladšího školního

věku, který uskutečnila Klára Lukešová (Diplomová práce, 2016, s. 64). Ve výzkumu se uvádí, že děti mladšího školního věku jsou vychovávány způsobem negativního emocionálního vztahu k dítěti se silným výchovným působením. Již zmíněný způsob je součástí modelu devíti polí od Čápa, Čechové a Boscheka (2000) a vystihuje autokratický výchovný styl.

Dle Gillernové a kol. (2011, s. 131), jež uskutečnili v roce 2000-2002 rozsáhlý výzkum zaměřený na výchovné řízení v rodině, byla zjištěna zřejmá převaha slabého výchovného působení. Toto výchovné působení je propojeno s kladným emočním vztahem rodičů vůči dětem. Zobrazuje shovívavost a laskavost při výchově. Tyto znaky přívětivosti jsme našli například v preferenci kamarádského vztahu mezi rodiči a dětmi a níže zmíněného vzájemného respektu a spolupráce.

Jak bylo zmíněno, podařilo se rovněž zjistit, že převažuje spolupráce a vzájemný respekt mezi rodiči a dětmi. Rodiče preferují respektující výchovu založenou na určitých pravidlech a hranicích, které vzájemně dodržují.

Za zajímavé zjištění lze považovat skutečnost, že rodiče dle zjištěných výsledků z výzkumu preferují na jednu stranu zachování svobody ve výchově, přátelský přístup a spolupráci, ale na druhou stranu na své děti musí přibližně polovina rodičů zvyšovat hlas.

Diskutabilní může být porovnání výchovných přístupů. Dle výsledků bylo například zjištěno, že rodiče mají se svými dětmi kamarádský vztah. Dále se rodiče se svými dětmi často smějí a pomáhají si navzájem, což dokazuje preferování partnerského přístupu. Na druhou stranu rodiče vyjádřili jednoznačný názor, že je děti musí poslouchat. Dvořáková a kolektiv autorů (2015, s. 38) uvádí, že výchovné styly nelze přímo vymezit na jeden konkrétní přístup. Zjištěné výsledky toto tvrzení dokazují tím, že mnozí rodiče zachovávají partnerský přístup, ale zároveň vyžadují poslušnost.

Diskuze se nabízí v případě porovnání těchto položek na základě pohlaví rodičů. Bylo zjištěno, že neexistuje nijak zvlášť významný rozdíl mezi pohlavím rodiče a přístupem k dětem. Výzkumu se ovšem v převážné většině zúčastnily ženy (172) a muži pouze (44). Tudíž je k zamyšlení, zda by nevznikl mezi pohlavím rodičů a výchovným přístupem rozdíl, pokud by pohlaví respondentů bylo vyrovnané.

Další položkou v dotazníku, která stojí za povšimnutí je otázka, zda rodiče přistupují ke svým dětem jako k dospělým lidem, které respektují. Zde se 142 rodičů vyjádřilo, že s tvrzením souhlasí, čímž souhlasí s tím, že ke svým dětem jako k dospělým lidem přistupují.

Proti tomuto přístupu bylo 50 rodičů. Toto zjištění je zajímavé, když uvážíme, že se výzkumu zúčastnili rodiče, jež vychovávají téměř z 60% děti, jež jsou v nižším věku 3-11 let.

Zjištěné výsledky lze považovat za zajímavé, jelikož vyvrací mnohá tvrzení rodičů, jež na některé položky odpověděli určitým způsobem, a tento svůj názor vyvrátili odpovědí v následujících položkách. Výsledky mohou sloužit jako zpětná vazba pro všechny rodiče, vychovatele, pedagogy, výchovné poradce a pro všechny, kdo se zajímají a o výchovu dětí. Na základě prohloubení daného tématu se nabízí možnost další analýzy, a to například srovnání partnerského přístupu k dětem na základě pohlaví dětí.

ZÁVĚR

V současné době rodiče usilují o to, aby našli nejvhodnější způsob výchovy, jelikož chtějí pro své děti to nejlepší. Existuje mnoho odborných publikací, které se snaží být průvodcem při náročné cestě rodičovstvím. Přesto si mnozí rodiče kladou otázky, jak nejlépe postupovat při výchově svých dětí a zabránit nevhodnému chování. Z toho důvodu je téma partnerský přístup ve výchově dětí v současné rodině považováno za aktuální. Nicméně i přes velké množství odborné literatury by rodiče neměli přestat vnímat svůj vnitřní hlas a vychovávat na základě vlastní intuice.

V teoretické části jsou vysvětleny pojmy jako rodina, její funkce a výchovné styly v rodině. Dále jsou zde představeny zásady efektivní komunikace mezi rodiči a dětmi. Zároveň je zde porovnán partnerský přístup s mocenským a je zde vysvětleno, jak důležité je ustanovení hranic a pravidel v rodině. Závěr teoretické části nastiňuje, jak zásadní je při výchově důslednost rodičů.

Praktická část přinesla zjištění, jak probíhá výchova dětí v současné rodině. Hlavním cílem bylo zjistit, jaké výchovné přístupy zastávají rodiče ve výchově svých dětí a zda preferují partnerský či mocenský přístup. V současné době se mnohdy jeví, že děti mají čím dál více svobody a rodiče k nim jsou mnohdy příliš liberální. Proto bylo přínosné zjistit, zda rodiče preferují partnerský přístup a zda vyžadují při výchově dodržení určitých pravidel a jsou ve výchově důslední. Výzkumným šetřením se prokázalo, že rodiče preferují v převážné většině partnerský přístup, přičemž svobodné rozhodování pouze do jisté míry. Pohlaví rodičů nehraje na preferovaný výchovný styl žádnou roli. S partnerským přístupem ve výchově souvisí vzájemná spolupráce a splnění určitých povinností ze strany dětí. Zjištěné výsledky ukázaly, že rodiče preferují partnerství, ovšem zároveň lpí na dodržení určitých pravidel a plnění povinností. U svých dětí usilují o nastavení pravidel a stanovení hranic.

Je velmi pozitivní zjištění, že současným rodičům není výchova dětí lhostejná a snaží se najít ten nejvhodnější způsob výchovy. Zvolí-li rodič respektující výchovu, poskytne tak dítěti jak lásku a úctu, tak rovněž velmi důležité hranice a pocit sebeúcty. Dítě ve svém vývoji nabyde tolik potřebný pocit jistoty a bezpečí. Jeho sebevědomí a celková osobnost se bude utvářet tím správným směrem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALDORT, Naomi, 2010. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-287-3.
- [2] BIDDULPH, Steve, 2000. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 2. vydání. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-411-7.
- [3] CLOUD, Henry a John Sims TOWNSEND, 2016. *Hranice: hranice a děti: proč ve vztahu k dětem budovat hranice?* 2. vydání. Praha: Návrat domů. Edice Hranice. ISBN 978-80-7255-352-5.
- [4] ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [5] ČÁP, Jan, Věra ČECHOVÁ a Petr BOSCHEK, 2000. *Dotazník stylů výchovy pro děti od 8 do 12 let*. Praha: IPPP ČR, 53 s.
- [6] DINKMEYER, Don C. a Gary D. MC KAY, 1996. *Step: efektivní výchova krok za krokem: (program, který vám pomůže lépe rozumět svým dětem, vychovávat je k odpovědnosti, správně komunikovat, řešit konflikty)*. Praha: Portál. Příručka pro rodiče. ISBN 80-85282-92-5.
- [7] DVOŘÁKOVÁ, Markéta, KOLÁŘ, Zdeněk, TVRZOVÁ, Ivana a VÁŇOVÁ, Růžena, 2015. *Základní učebnice pedagogiky*. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-5039-2.
- [8] DYREHAUGE, Leona, 2010. *Článek o umění říct ne* [online]. Psychologie. [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/naucte-se-rikat-ne/>.
- [9] EGGERICHS, Emerson, 2015. *Láska a úcta v rodině: Láska, kterou dítě potřebuje: Úcta, po níž rodiče touží*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-341-9.
- [10] FABER, Adele a Elanie MAZLISH, 2007. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly: (rady pro rodiče dětí od 2 do 18 let)*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1747-7.
- [11] FILLIOZAT, Isabelle, 2011. *Dokonalý rodič neexistuje*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3317-0.
- [12] GABURA, Ján, 2012. *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. První vydání. IRIS, Vydavatelství a tlač, s.r.o. ISBN 978-80-89256-95-2.
- [13] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

- [14] GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ, 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.
- [15] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2009. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2. vydání. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2390-7.
- [16] GROSS-LOH, Christine, 2013. *Parenting without borders: surprising lessons parents around the world can teach us*. New York. Avery. ISBN 9781583334553.
- [17] HERMAN, Marek, 2014. *Najděte si svého manžana, co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli*. 3. vydání. Olomouc: nakladatelství apak. ISBN: 978-80-260-6070-3.
- [18] HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ, 2009. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2206-1.
- [19] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [20] INTERNETOVÁ ENCYKLOPEDIE, 2015 [online]. *Článek o respektující výchově*. [cit. 2018-3-10]. Dostupné z: <https://www.modrykonik.cz/respektujici-vychova/>.
- [21] JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ, 2010. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině: základní projevy ADHD, zásady výchovného vedení, působení relaxačních technik, dospívání hyperaktivních dětí*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2697-7.
- [22] KAMMERER, Doro, 2007. *První tři roky života dítěte: průvodce pro rodiče*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-1839-2.
- [23] KAST-ZAHN, Anette, 2012. *Výchova v období vzdoru*. V Brně: CPress. ISBN 9788026400844.
- [24] KOUCKÁ, Pavla, 2012. *Článek o výchově láskou* [online]. Psychologie. [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/vychova-laskou/>.
- [25] KRAUS, Blahoslav, 2014. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-3.
- [26] KOPŘIVA, Pavel a kol, 2012. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Bystřice pod Hostýnem: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.

- [27] LABUSOVÁ, Eva, 2008. *Článek o dětech a hranicích* [online]. [cit. 30. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.evalabusova.cz/clanky/deti_a_hranice.php.
- [28] LUKEŠOVÁ, Klára, 2016. *Pohled rodičů na výchovu dětí mladšího školního věku*. Zlín. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Karla HRBÁČKOVÁ, Ph.D.
- [29] MATĚJČEK, Zdeněk, 2012. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 7. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0133-5.
- [30] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 1998. *Mládež a delikvence: (možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže)*. Praha: Portál. ISBN 8071782262.
- [31] MONTESSORI ČR, [online]. *Základní principy – partnerský přístup* [cit. 2018-3-11]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/zakladni-principy/ostatni-principy/482-partnersky-pristup>.
- [32] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. 2. vydání. Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.
- [33] MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 80-86429-58-X.
- [34] NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI, 2011. *Problémové chování dětí a mládeže: (jak mu předcházet, jak ho eliminovat)*. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3672-3.
- [35] OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PARES, 2010 [online]. *Partnerský přístup k dětem* [cit. 2018-3-11]. Dostupné z: <http://www.pares-os.cz/partnersky-pristup-k-detem>.
- [36] PREKOP, Jirina, 2010. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-766-4.
- [37] PREKOP, Jirina, 2009. *Malý tyran*. 6. rozšířené vydání. Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-589-9.
- [38] RASER, Jamie, 2000. *Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-459-1.
- [39] ROGGE, Jan - Uwe, 2013. *Děti potřebují hranice*. 5. vydání. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-262-0451-0.
- [40] ROGGE, Jan – Uwe, 2005. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-990-9.

- [41] ŘÍČAN, Pavel, 2013. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0343-8.
- [42] SKLÁDALOVÁ, Markéta, 2015. *Jak na to?: o rodičovství, dětech a výchově*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0727-0.
- [43] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2007. *Článek o vzájemné komunikaci rodič – dítě* [online]. Měsíčník právo a rodina. [cit. 2. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1885-vzajemna-komunikace-rodic-dite>.
- [44] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [45] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2009. *Komunikace mezi rodičem a dítětem: styly a techniky komunikace, komunikace rodiče ve vztahu k dítěti, vývojová období dítěte, komunikace v náročných situacích*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2698-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- aj.** a jiné
- a kol.** a kolektiv
- apod.** a podobně
- atd.** a tak dále
- cit.** citace
- č.** číslo
- in** v
- např.** například
- s.** strana
- tzv.** takzvaný

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Základní etapy ve vývoji lidské rodiny	16
Tabulka 2. Zapojení dětí při řešení rodinných situací	49
Tabulka 3. Organizování volného času v rodině	49
Tabulka 4. Svobodná volba dětí při rozhodování	50
Tabulka 5. Zásadní slovo v rodině.....	50
Tabulka 6. Komunikace mezi rodiči a dětmi.....	51
Tabulka 7. Důvěra rodičů při komunikaci s dětmi	51
Tabulka 8. Odmítání dětí u zaneprázdněných rodičů	52
Tabulka 9. Zvyšování hlasu na děti ze strany rodičů.....	52
Tabulka 10. Přátelský vztah mezi rodiči a dětmi.....	53
Tabulka 11. Vzájemná radost mezi rodiči a dětmi	54
Tabulka 12. Poslušnost dětí	54
Tabulka 13. Vzájemná pomoc mezi rodiči a dětmi	55
Tabulka 14. Používání trestů při výchově	56
Tabulka 15. Obdarovávání dětí ze strany rodičů	56
Tabulka 16. Svoboda při rozhodování dětí.....	57
Tabulka 17. Přístup rodičů k dětem	57
Tabulka 18. Osamostatnění dětí.....	58
Tabulka 19. Používání zákazů ve výchově.....	58
Tabulka 20. Příkazování ve výchově.....	59
Tabulka 21. Přísnost ve výchově	59
Tabulka 22. Zapojení dětí v domácnosti.....	60
Tabulka 23. Nastavení a dodržování pravidel v rodině	60
Tabulka 24. Dovolání se rodičů ze strany dětí při trávení volného času	61
Tabulka 25. Přehled rodičů o trávení volného času dětí.....	61
Tabulka 26. Dotazování dětí, když něco požadují.....	62
Tabulka 27. Důraz na dobré školení výsledky.....	62

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví respondentů	45
Graf 2: Věk respondentů.....	46
Graf 3: Rodinný stav respondentů	46
Graf 4: Vzdělání respondentů	47
Graf 5: Počet dětí u respondentů.....	47
Graf 6: Věk dětí respondentů.....	48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK:

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na výchovu dětí v současné rodině.

Dotazník je zcela anonymní a Vámi poskytnuté údaje budou sloužit ke zpracování magisterské práce. Prosím o zakroužkování demografických údajů. U otázek, kde jsou uvedeny výroky týkající se výchovy dětí, prosím na škále zaznamenejte **X** vždy jednu variantu od naprosto souhlasím, až po nesouhlasím, dle toho, s čím se nejvíce ztotožňujete.

Děkuji za Vaši ochotu a čas, který jste mi věnovali.

1. POHLAVÍ:

- muž
- žena

2. VĚK:

- 20 – 35 let
- 36 – 45 let
- 46 – 60 let

3. RODINNÝ STAV:

- svobodný/svobodná
- ženatý/vdaná
- rozvedený/rozvedená
- vdovec/vdova

4. DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ:

- základní vzdělání
- středoškolské zakončené výučním listem
- středoškolské zakončené maturitní zkouškou
- vysokoškolské

5. POČET DĚTÍ:

- 0 dětí
- 1 dítě

- 2 dětí
- 3 dětí a více

6. DOPLŇTE VĚK DĚTÍ:

Vyjádřete prosím míru souhlasu s výroky týkající se výchovy dětí:

	NAPROSTO SOUHLASÍM	SPÍŠE SOUHLASÍM	NEVÍM	SPÍŠE NESOUHLASÍM	NAPROSTO NESOUHLASÍM
1. Mé děti se aktivně zapojují při řešení všech situací, jež se jich týkají.					
2. Při řešení problémových situací mám hlavní slovo já, jakožto rodič.					
3. Volný čas a záležitosti týkající se celé rodiny organizujeme společně s dětmi.					
4. S mými dětmi mám kamarádský vztah.					
5. S mými dětmi si často povídáme a probíráme různá témata.					
6. S mými dětmi se často smějeme.					
7. Věřím všemu, co mi děti říkají a s čím se mi svě- řují.					

8. Mým dětem často říkám, že mám moc práce a aby nezdržovaly.					
9. Moje děti mě musí poslouchat.					
10. S mými dětmi si pomáháme navzájem.					
11. Při výchově musím často použít tresty.					
12. Mé děti často finančně či hmotně obdarovávám.					
13. Na mé děti musím velmi často zvýšit hlas.					
14. Ve výchově dětí preferuji dobrovolné a svobodné rozhodování.					
15. Mým dětem musím neustále něco zakazovat.					
16. Mým dětem musím neustále něco poroučet.					
17. Na své děti jsem přísný/á.					
18. Mé děti musí v rodině často pomáhat.					
19. S mými dětmi máme nastavená pravidla, která					

musí dodržovat.					
20. Když chtějí děti ven, musí se mě vždy zeptat.					
21. K mým dětem přistupuji jako k dospělým lidem, které respektuji.					
22. Mám vždy přehled o tom, co mé děti právě dělají a kde se nacházejí.					
23. Když mé děti něco chtějí, musí se vždy zeptat.					
24. Po svých dětech požaduji velmi dobré školní výsledky.					
25. Těším se, až se mé děti budou moci o sebe více samy postarat.					

Prostor pro Vaše náměty a připomínky k danému tématu:
